

Харківський архівіст

№2

2007 р.

Державний архів Харківської області
2007 р.

УДК 930.25 (477.54)
ББК 79.3 (4УКР-4ХАР)

Редакційна колегія: Л.М. Момот (головний редактор), Л.М. Юдіна, к.і.н. (відповідальний за випуск), О.С. Гнезділо, Т.В. Іванська, А.Ф. Парамонов, Т.В. Чернявська

Схвалено науково-методичною радою ДАХО
(протокол №4 від 20.06. 2007 р.)

ЗМІСТ

інформаційного видання «Харківський архівіст» №2

Ольга Гнезділо Архів приймає гостей 5

АРХІВНА СПРАВА ТА ДІЛОВОДСТВО

Лариса Юдіна Проблема збереження Національного архівного фонду як проблема загальнонаціонального рівня 7
Любов Михасенко Стан розвитку архівної справи та збереженості документів Національного архівного фонду в архівних відділах Дергачівської, Новодолазької, Печенівської та Харківської райдержадміністрацій і архівному відділі Харківської міської ради 18
Борис Зайцев Научная критика архивных документов 24
Людмила Євтушенко Проблеми питання з розсекречування документів колишнього СРСР 29
Любов Михасенко Діловодству – високий рівень організації 31

ОГЛЯД АРХІВНИХ ФОНДІВ

Ольга Коптева Фонди особового походження в Державному архіві Харківській області 34

З ДОСВІДУ РОБОТИ

Тетяна Чернявська Виставкова діяльність відділу інформації та використання документів Державного архіву Харківської області 38

Наталія Скрипникова Робота над зведеним каталогом метричних книг, що зберігаються в державних архівах України 42

КРАЄЗНАВСТВО

- Андрей Парамонов *Где же ты, хутор Мариенталь?*....45
Ірина Дерев'янка *Храм в ім'я Всіх Святих в с. Старий Мерчик*.....54
Сергей Татаринцев, Сергей Федотов В.А. *Городцов и профессор Харьковского университета А.С. Федоровский*...59

У СВІТІ НОВИН

- Ольга Гнезділо *Сторінками архівного життя*.....62
Любов Чачія *Запрошуємо розділити радість*.....77

ПІДВИЩУЄМО СВІЙ ПРОФЕСІЙНИЙ РІВЕНЬ

- Лариса Юдіна *На курсах підвищення кваліфікації*....81
Наталія Король *Новий час, нові вимоги*.....85

НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА СТУДЕНТІВ

- Лариса Юдіна *Науково-виробнича практика студентів на базі Державного архіву Харківської області*.....86

АРХІВ ОЧИМА СТУДЕНТІВ.....88

НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ФОНД

- Ірина Тарасова *Про стан методичного кабінету в Державному архіві Харківської області*.....95

ДО ЮВІЛЕЙНИХ ДАТ

- Юлія Гунько *Шмйт Федір Іванович (з нагоди ювілею)*...97
Наталія Харченко *Перелік основних ювілейних та пам'ятних дат, пов'язаних з Харківщиною, на друге півріччя 2007 року*.....101

Ольга Гнезділо

Архів приймає гостей

8 травня 2007 р. в читальному залі Держархіву Харківської області відбулася зустріч голови Харківської обласної державної адміністрації (далі – Харківська ОДА) Арсена Борисовича Авакова та його заступника-керівника апарату Харківської ОДА Любові Олександрівни Лучаніної з колективом архіву.

Голова Харківської ОДА представив працівникам держархіву області новопризначеного директора – Людмилу Михайлівну Момот, яка останніми роками обіймала посаду заступника директора. У виступі А.Б. Авакова йшлося про перспективи розвитку архівної справи області. Він також привітав архівістів з наступаючим святом – Днем Перемоги.

Для керівництва ОДА проведена екскурсія в архівосховищах держархіву області, в ході якої зі станом, складом та змістом найбільш цікавих і цінних доку-

ментів гостей ознайомили директор архіву Л.М. Момот і начальник відділу організації та координації архівної справи О.С. Гнезділо.

На зустрічі також були присутні журналісти Харківських телевізійних кампаній. Того ж дня на місцевих телеканалах «Р-1» та «АТБК» в новинах пройшли відповідні сюжети.

16 травня 2007 року в ОДА відбувся урочистий прийом з нагоди Дня науки, в якому взяли участь Арсен

Зліва направо: Л.О. Лучанінова, Л.М. Момот, А.Б. Аваков

Аваков, його заступники, заступник голови Харківської обласної ради та науковці Харківщини. Під час цього заходу Арсен Борисович звернувся до ректорів Харківського Національного університету ім. В.Н. Каразіна Віля Бакірова та Харківської Національної академії ім. Ярослава Мудрого Василя Тація з пропозицією спільними зусиллями всебічно сприяти роботі держархіву області. За словами голови облдержадміністрації, у сховищах Держархіву Харківської області можна побачити унікальні документи, які будуть цікаві не тільки дослідникам, а й багатьом мешканцям Харківської області.

АРХІВНА СПРАВА ТА ДІЛОВОДСТВО

Лариса Юдіна

Проблема збереження Національного архівного фонду як проблема загальнонаціонального рівня

Важливість ролі документа, утвореного в результаті діяльності підприємств, установ, організацій, упродовж життя, наукової, творчої, службової, громадської та іншої діяльності фізичних осіб (сім'ї, роду), – очевидна. Документ виступає об'єктивним свідком минулого і створює підґрунтя для відтворення правдивої історії держави та відповідної ролі особистості в ній.

У цьому контексті роль архівної установи, як зберігача людської пам'яті, зафіксованої в документах, неперевірена і остаточно визначена: «О смысле жизни много изречений... Мы для себя должны определить: одно из наших главных назначений – все то, что нам досталось, сохранить» (Костянтин Шердиць).

Упродовж останніх років проблема збереження документів Національного архівного фонду України (далі – НАФ) та запобігання їх втратам набула широкого розголосу на загальнодержавному рівні: навколо неї дискутують, про неї говорять, пишуть, а архівна громада перебуває в пошуку найоптимальніших шляхів її вирішення.

Причини появи, існування, розростання й набута гострота проблеми збереження документів НАФ мають під собою певне підґрунтя, пов'язане, перш за все, з довготривалим недофінансуванням архівних установ,

що в свою чергу спричинило поступову руйнацію їх матеріально-технічної бази, невідповідність сучасним вимогам утримання приміщень архівів у належному стані і як наслідок, погіршення фізичного стану документів НАФ, а в окремих випадках, і їх непоправні втрати: втрата одного аркуша документа прямо пропорційна втраті частинки історії, і це є наша загальна трагедія.

Сьогодні в Україні навряд чи існує архівна установа, яка б всіляко відповідала сучасним вимогам щодо її утримання, створення в ній належних, гарантованих умов зберігання документів та всебічного їх використання.

Саме тому почастищення випадків втрат документів національної історико-культурної спадщини від пожеж, крадіжок, мініаварій, порушень нормативних технологічних режимів зберігання, несвоечасного (через відсутність місця) приймання документів НАФ до державних архівних установ є процесом цілком закономірним. Проте, як його запобігти й не повторити те, що сталося – маємо подбати ми, архівна громада, та керівництво держави й керівництво на місцях. Ми не маємо права допустити втрати навіть одного аркуша документа, не говорячи вже про більше.

Заданими, оприлюдненими на офіційному сайті Державного комітету архівів України (<http://www.archives.gov.ua/>), до «чорного списку» пограбованих українських архівів віднесено: Державний архів Закарпатської області, ЦДАЛ (в розшуку 362 одиниці зберігання з 70 фондів), Державний архів Львівської області (встановлено відсутність понад 520 справ у 43 фондах), Державний архів Одеської області (викрадено 327 справ з 2 фондів), Державний архів Миколаївської області (встановлено факт знищення 4-ох справ), ЦДАМЛМ України (викрадено картини і малюнки, особисті речі О. Корнійчука, колекція значків). За даними фактами триває слідство.

Не обійшла Україну і техногенна катастрофа у Кам'янці-Подільському Хмельницької області. Пожежа в архівосховищі №1 Кам'янець-Подільського міського архіву, що сталася 10 квітня 2003 р. о 12 годині, призвела до пошкодження всіх, без винятку, історичних документів: п'ять найцінніших фондів з історії Подільської губернії загальною кількістю 101 225 (до 1 пог. км) одиниць зберігання кінця XVIII – початку XX ст. Значну їх частину втрачено безповоротно. Ймовірно, під час пожежі та рятувальних заходів фрагменти ушкоджених документів потрапили до рук кам'янецьких колекціонерів.

Перелічені вище явища є свідченням передкризового стану, що може призвести до непоправних втрат документів НАФ.

Перші кроки на шляху розв'язання теоретичних та практичних проблем збереження документів НАФ зроблені на Міжнародній науковій конференції «Національна архівна спадщина: проблеми збереження», яка проходила в м. Києві 2-5 листопада 1999 р. на базі Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства. В рамках роботи конференції обговорювалися питання щодо впровадження програми збереження бібліотечних та архівних фондів України на 2000-2005 рр. (затверджена постановою КМУ від 15 вересня 1999 р.), яка передбачала проведення державного обліку писемних пам'яток, консервацію та реставрацію документів, їх охорону, кадрове та науково-технічне забезпечення механізмів реалізації програми.

5-7 травня 2004 р. у м. Києві Державним комітетом архівів України, за участю Європейського Відділення Міжнародної Ради Архівів (EURBICA), проведено Перший європейський семінар «Архіви та катастрофи», на якому розглянуто питання упередження, підготовки та ліквідації наслідків аварійної ситуації. Учасники семінару

довели, що питання збереження та консервації архівних документів залишаються актуальними для кожної країни, а набутий досвід у ліквідації наслідків аварійної ситуації має вчасно бути оприлюднений та узагальнений з метою уникнення повторення сталого.

Правові засади забезпечення збереження документів НАФ в Україні визначені ст. 13 Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи», що вимагає від власників документів НАФ (фізичних та юридичних осіб) обов'язкового утримання в належному стані будівлі і приміщення архівних установ, підтримання в них необхідного технологічного режиму, а також створення копій для страхового фонду та фонду користування, іншим чином забезпечувати їх збереженість.

Статею 42 даного Закону встановлено відповідальність працівників архівних установ, користувачів документами НАФ та інших осіб, винних у недбалому зберіганні, псуванні, знищенні, підробленні, приховуванні, розкраданні, незаконному вивезенні за межі України або незаконній передачі іншій особі документів НАФ або документів, що підлягають внесенню до нього ... згідно з чинним законодавством.

Згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення (ст. 92-1 «Порушення законодавства про НАФ та архівні установи») до адміністративних правопорушень віднесено: недбале зберігання, псування, знищення, підроблення, приховування, розкрадання, незаконне вивезення за межі України або незаконна передача іншій особі документів НАФ або документів, що підлягають внесенню до нього.

Науково-практичний коментар до Кодексу визначає сутність кожного з них як:

– *недбале зберігання архівних документів* – невиконання особами, відповідальними за зберігання до-

кументів, покладених на них обов'язків, зберігання документів в сирих або не пристосованих для цього приміщеннях, що призводить до псування документів;

– *псування архівних документів* – їх часткове приведення в непридатність (втрата фрагменту документа, забруднення, ін.), що впливає на їх якісний стан, порядок використання та цінність;

– *знищення архівних документів* – приведення їх у такий стан, коли вони назавжди втрачають свою історико-культурну, інформаційну, споживчу та іншу цінність, і не можуть бути використані за призначенням;

– *приховування архівних документів* – умисне приховування документів від осіб, які мають право доступу до них і наділені правом користування цими документами;

– *незаконна передача іншій особі архівних документів* – передавання архівних документів особою, яка має право доступу до них без відповідного дозволу, за особистою ініціативою, з корисливою метою іншій особі, зацікавленій в одержанні цих документів.

На сучасному етапі держава робить певні кроки на шляху покращення ситуації щодо створення умов гарантованого збереження документів НАФ.

13.04.2005 р., з метою забезпечення гарантованого збереження архівних цінностей та недопущення втрат документів НАФ, Президент України В. Ющенко підписав розпорядження №957/2005-рп «Про невідкладні заходи щодо збереження національних архівних цінностей України», яким передбачив низку заходів, у тому разі й розробку та затвердження Державної програми розвитку архівної справи в Україні на 2006-2010 рр.

Програму розроблено та затверджено Постановою КМУ від 01.02.2006 р. №92. В ній передбачено розробку та затвердження регіональних програм розвитку архівної справи та забезпечення їх виконання.

Держархів Харківської області підготував проект обласної Програми підтримки розвитку архівної справи на 2007-2010 рр., який заплановано розглянути на сесії Харківської облради у липні 2007 року.

Відповідно до Розпорядження Президента України від 13.04.2005 р. №957/2005-рп «Про невідкладні заходи щодо збереження національних архівних цінностей України» КМУ було доручено в установленому порядку внести на розгляд Верховної Ради України законопроект щодо посилення протидії незаконному обігу архівних цінностей.

22.12.2006 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення протидії незаконному обігу архівних документів».

Внесено зміни до таких законодавчих актів України: Кодекс законів про працю України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи»; доповнено Кримінальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 25-26, ст. 131) статтею 298-1 такого змісту:

«Стаття 298-1. Знищення, пошкодження або приховування документів чи унікальних документів Національного архівного фонду

1. Умисне знищення, пошкодження або приховування документів Національного архівного фонду карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.

2. Ті самі дії, вчинені щодо унікальних документів Національного архівного фонду, караються позбавленням волі на строк до трьох років».

З метою посилення охоронних заходів щодо об'єктів культурної спадщини та запобігання викраденню

з музеїв, архівних установ і заповідників України культурних цінностей, здійснення їх належного обліку, збереження та відповідного використання Верховна Рада України прийняла Постанову від 28.11.2006 р. №384-V «Про посилення охоронних заходів щодо збереження культурних цінностей», в якій передбачено КМУ забезпечити протягом 2007-2010 рр. звіряння наявності культурних цінностей, що перебувають на обліку в музеях, заповідниках та архівних установах України, ін.

Аналіз сучасного стану забезпечення збереженості документів НАФ у Держархіві Харківської області показав, що за останні роки приведено у відповідність вимог архівного законодавства та нормативних документів Державного комітету архівів України певні ділянки роботи щодо посилення контролю за збереженістю документів, а саме:

- видача документів користувачам до читальних залів архіву та співробітникам до робочих кімнат відбувається на підставі відповідних замовлень;
- посилено контроль за поверненням справ до архівосховищ (ми позбавилися проблеми затримання співробітниками архіву справ для роботи на тривалий час (декілька місяців) та користувачами з порушенням встановлених термінів);
- введено в дію Порядки доступу до приміщень Держархіву Харківської області, що посилило контроль за перебуванням у них фізичних та юридичних осіб;
- обмежено доступ до архівосховищ: перебування в них можливе лише у супроводі особи, відповідальної за архівосховище;
- введено в роботу журнали обліку відвідувань архівосховищ сторонніми особами;
- видача документів у тимчасове користування за межі архіву здійснюється з дотриманням нормативно-правових актів: акт видачі документів у тимчасове корис-

тування оформлюється на підставі офіційного листа замовника; здійснюється чіткий контроль за поверненням документів до архівосховищ. Однак, аналіз журналів видачі документів за період з 1985 р. по сучасне показав, що до архівосховищ установами, підприємствами та організаціями міста й області не повернуто документи, видані в тимчасове користування: 67 справ, з яких 5 – тимчасового зберігання. Це: Обласна бібліотека для дорослих (1985 р. передано 2 справи), Планова комісія обліконкому (1985 р. передано 9 справ), Борівський райколгоспбуд (1992 р. передано 18 справ), Харківська студія телебачення (1989 р. передано 1 справу), Облспоживспілка (1991 р. передано 2 справи), Обласне управління по боротьбі з організованою злочинністю УМВС України в Харківській області (у 2000-2001 рр. передано 8 справ) та ін.

За виявленим фактом в архівосховищах держархіву області триває робота з перевіряння наявності неповернутих справ, у ході якої встановлено, що документи кооперативу «Планета» Лозівського заводу металокопрукцій та Харківського інституту громадського харчування, які значилися відсутніми, зберігаються на полицях архівосховищ держархіву області.

Вирішення питання залучення до роботи в читальних залах архіву по два співробітники сприяло посиленню контролю за роботою користувачів.

Гарантом збереження ретроспективної документної інформації також є свідоме ставлення користувачів до документа, як до громадського надбання. Користувачі архіву дотримуються Порядку користування документами НАФ у читальному залі (далі – Порядок). Серед цілої низки вимог щодо оформлення фізичних та юридичних осіб для роботи в читальних залах у Порядку визначено обов'язки користувачів, важливими серед яких в плані забезпечення збереженості документів є: запобігання пошкодженню документів, заборона виносити документи

з читального залу, не робити в них позначок та підкреслювань, не писати на аркушах паперу, розміщених безпосередньо на архівних документах; забезпечувати збереженість і вчасне повернення документів НАФ, наданих у користування; негайно інформувати працівників читального залу про виявлені випадки пошкодження чи недостачі документів. Порядок також визначає відповідальність за псування, знищення, підроблення, приховування та розкрадання документів НАФ згідно із законом.

На виконання міжнародного договору, укладеного держархівом області з Генеалогічним Товариством Юта (США), тривають роботи з переведення документів генеалогічного характеру на електронні носії інформації. На 01.06.2007 р. в електронний вигляд переведено 71 620 аркушів – 219 справ. Поступове створення фонду користування на документи, що зберігаються в держархіві області, дозволить частково вирішити питання забезпечення їх гарантованого зберігання.

За останній період робота з перевіряння наявності та фізичного стану документів держархіву області є безперервною. На виконання наказу Державного комітету архівів України від 10.10.2006 р. №127 «Про підготовку реєстру архівних фондів меморіального характеру і проведення суцільної перевірки наявності документів у зазначених фондах» триває цілеспрямована робота з перевіряння наявності у фондах документів, що відображають історію голодомору в Україні.

У стадії вирішення питання забезпечення держархіву області вільними площами з метою подальшого комплектування документами від установ, підприємств та організацій міста й області, де зберігається понад встановлені терміни 250 тис. од. зб.

Відповідно до рішення господарського суду від 21.08.2006 р. про виселення держархіву області з приміщень другого поверху по вул. Університетській, 13

та піклуючись за долю документів, які сьогодні становлять особливу цінність (документи міськвиконкому та райвиконкомів м. Харкова), держархів області частково звільнив приміщення за вказаною адресою та здійснив роботу з передислокації документів на додатково встановлені стелажі в приміщення архіву по вул. Мироносицькій, 41. Завершено роботу з перевіряння їх наявності та фізичного стану.

Потребує зміцнення матеріально-технічна база архіву: необхідне проведення в ньому капітального ремонту та часткової реконструкції; оснащення архівосховищ сучасними системами протипожежної та охоронної сигналізації, заміна вогнегасників; оснащення читальних залів засобами відеоспостереження. В минулому 2006 році в держархіві області проведено охоронну сигналізацію на архівосховищі з секретними документами та робочу кімнату по пр-ту Московському, 7.

Відсутність вентиляції та кондиціонерів в архівосховищах призводить до недотримання належного оптимального температурно-вологісного режиму зберігання документів, що впливає на їх фізико-хімічний стан.

Значні масиви документів, перш за все, дорядяського періоду потребують проведення реставраційних робіт. Понад 20 тисяч одиниць зберігання (далі – од. зб.) уражено плісневими грибами. Це: Ф-40 «Харківська духовна консисторія» (уражено 10 165 од. зб.), Ф-3 «Канцелярія Харківського губернатора» (уражено 6 918 од. зб.), Ф-7 «Харківський губернийський прокурор» (уражено 1 740 од. зб.), Ф-4 «Харківське губерньське правління» (уражено 1 367 од. зб.) та ін.

Потребують заміни значна частина коробок, в яких зберігаються документи, та часткове закартонування архівних справ.

Відсутність належного фінансування упродовж останніх десятиліть спричинило призупинення робіт

зі створення страхового фонду найбільш цінної частини НАФ на випадок втрати або пошкодження оригіналів.

У держархіві області відсутні спеціальні позавідомчі підрозділи охорони. Охорону приміщень сьогодні цілодобово забезпечують жінки пенсійного віку.

На жаль, визначені вище проблеми характерні для ланки архівних установ будь-якого рівня і стосуються архівної галузі України в цілому. Проте від того, наскільки рівень розуміння державою, політичними та адміністративно-державними керівниками суспільно-політичної, історико-культурної значущості архівів та цінності національного документального надбання, що зберігається в них буде високим, залежить сучасне та майбутнє архівної галузі в нашій державі.

Любов Михасенко

Стан розвитку архівної справи та збереженості документів Національного архівного фонду в архівних відділах Дергачівської, Нововодолазької, Печенізької та Харківської райдержадміністрацій і архівному відділі Харківської міської ради

Відповідно до плану роботи Державного архіву Харківської області на 2007 рік заступник директора архіву Момот Л.М. (на той час) та начальник відділу формування НАФ та діловодства Михасенко Л.О. з січня по квітень 2007 року здійснили 5 комплексних перевірок діяльності архівних відділів Дергачівської, Ново-

Зліва направо: начальник архівного відділу Нововодолазької райдержадміністрації М.Б. Єніна та директор Держархіву Харківської області Л.М. Момот під час перевірки роботи архівного відділу

водолазької, Печенізької та Харківської райдержадміністрацій і архівного відділу Харківської міської ради.

Перевірка відбувалася шляхом вивчення документації з усіх напрямів їх діяльності, обстеження архівосховищ, співбесід з начальниками відділів згідно з розробленим запитальником, затвердженим директором архіву.

Обстеження показало, що архівними відділами проведена значна робота з виконання заходів щодо реалізації Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи»; впроваджено основний комплекс нормативно-методичних документів, що регламентують їх роботу.

Діяльність архівних відділів здійснюється відповідно до Положення про архівний відділ райдержадміністрацій та архівний відділ міськради.

У штатному розписі архівних відділів Дергачівської, Нововодолазької, Печенізької та Харківської райдержадміністрацій значиться по одній одиниці. Архівний відділ Харківської міськради складається з 4 штатних одиниць: начальник відділу, головний та провідний спеціалісти (держслужбовці) і старший інспектор. Начальники архівних відділів Дергачівської та Харківської райдержадміністрацій і старший інспектор архівного відділу Харківської міськради мають середню спеціальну освіту, а начальники архівних відділів Нововодолазької, Печенізької райдержадміністрацій та головний і провідний спеціалісти архівного відділу Харківської міськради – вищу. Начальник архівного відділу Харківської міськради має дві вищі освіти. Стаж роботи на посадах начальників архівних відділів складає від 5 до 20 років. Усі вони здійснюють свою діяльність відповідно до посадових інструкцій.

Аналіз нормативно-правової документації Харківської міськради та Нововодолазької райдержадміністра-

ції свідчить про те, що керівництвом вищеназваних органів державної влади та місцевого самоврядування приділяється певна увага розвитку архівної справи. Так, у 2006 році архівному відділу Нововодолазької райдержадміністрації було виділено додаткове архівосховище. Постановою Харківського міського голови від 17 жовтня 2006 р. було видано розпорядження КП «Міський інформаційний центр» після звільнення Державним архівом області приміщень по вул. Університетській, 13 передати їх архівному відділу Харківської міської ради. Щодо керівництва Дергачівської, Печенізької та Харківської райдержадміністрацій, то у 2006-2007 роках ними ніяких нормативно-правових актів стосовно роботи архівних відділів не приймалося.

Серед позитивних факторів у роботі архівних відділів слід зазначити той факт, що всі начальники відділів упродовж 2006-2007 років склали та погодили на засіданні ЕПК Держархіву Харківської області списки №1, 2 та 3 згідно з надісланими Державним комітетом архівів України «Методичними рекомендаціями щодо порядку віднесення юридичних осіб до джерел формування НАФ та укладання списків» (К., 2005). Архівні відділи щорічно проводять семінари-навчання з відповідальними за архів та діловодство установ списку №1.

Аналізуючи діяльність архівних відділів, які перевірялися, треба відмітити їх планомірну роботу, спрямовану на створення умов для забезпечення збереженості та правильний облік документів Національного архівного фонду. Всі архівні відділи мають пристосовані архівосховища, обладнані металевими або комбінованими стелажими. В архівосховищах встановлені вогнегасники. Архівний відділ Харківської міської ради обладнано комп'ютерною технікою: є 2 комп'ютери, 2 принтери, 1 ксерокс.

Водночас у роботі архівних відділів щодо зміцнення матеріально-технічної бази мають місце певні недоліки.

Під час проведення перевірок зазначалося, що всі відділи, крім архівного відділу Харківської міськради, не мають протипожежної та охоронної сигналізації або вона в неробочому стані. Не виконується також Розпорядження Президента України №273/2000-рп від 2 вересня 2000 р. «Про невідкладні заходи щодо розвитку архівної справи» в частині вживання невідкладних заходів, спрямованих на зміцнення матеріально-технічної бази архівів, належне забезпечення їх приміщеннями, усунення аварійності наявних споруд. Так, архівні відділи вищеназваних райдержадміністрацій не забезпечені комп'ютерною технікою. В архівному відділі Дергачівської райдержадміністрації потребує негайного капітального ремонту архівосховище, завантаженість якого становить 98%, тобто в найближчий час мова йтиме про виділення додаткового приміщення. Архівосховища архівного відділу Харківської райдержадміністрації теж мають ступінь завантаженості 100%, через що прийом документів НАФ на 2007 рік не був запланований. Всього в архівних відділах Дергачівської, Нововодолазької, Печенізької, Харківської райдержадміністрацій та архівному відділі Харківської міської ради понад встановлені строки зберігається 48 683 справи.

В архівних відділах, які перевірено, працюють експертні комісії. Положення про них затверджені керівниками органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Комісії засідають по мірі необхідності, але не рідше одного разу на рік.

Існують також проблеми щодо стану справ і з обліковими документами. Так, в усіх архівних відділах наглядові справи заведені з порушенням «Основних правил роботи державних архівів України»: не заведені внутрішні описи; паспорти архівних підрозділів та описи справ, які повинні зберігатися окремо, зберігаються

в наглядних справах. Крім того, відділи не ведуть картки обліку роботи з установами нового зразку.

Однією з головних проблем у роботі архівних відділів є виконання великої кількості довідок соціально-правового характеру. Особливо це стосується довідок для нарахування пенсій на пільгових умовах, які в останній час надходять від місцевих управлінь Пенсійного Фонду України. Тільки за січень-квітень 2007 року архівними відділами, в яких було здійснено перевірки, виконано 400 довідок соціально-правового характеру та 167 тематичних запитів. Наявність великої кількості довідок по-

Начальник архівного відділу
Харківської міськради М.А. Чернов

яснюється тим, що через відсутність в районах трудових архівів усі документи з особового складу ліквідованих установ, підприємств та організацій районів осідають в архівних відділах райдержадміністрацій та міськрад.

Незважаючи на розпорядження голови Харківської обласної державної адміністрації №487 від 14 листопа-

да 2002 р. про необхідність створення трудових архівів для збереження архівних документів суб'єктів господарювання різних форм власності з метою забезпечення законних прав та інтересів громадян і листи Державного архіву Харківської області, направлені на ім'я голів райдержадміністрацій та міських голів, на сьогодні трудові архіви в Дергачівському, Нововодолазькому, Печенізькому та Харківському районах не створені.

В цілому підсумки перевірок дозволяють зробити висновок про задовільний стан роботи в архівних відділах Дергачівської, Нововодолазької, Печенізької, Харківської райдержадміністрацій та архівному відділі Харківської міськради.

Водночас невирішеність низки проблем у діяльності архівних відділів не дає можливості перейти на більш високий рівень розвитку архівної справи.

З метою подальшого вдосконалення діяльності архівних відділів головам райдержадміністрацій та міськрад рекомендовано вжити додаткових заходів, а саме: здійснити капітальний ремонт архівосховища архівного відділу Дергачівської райдержадміністрації; виділити додаткові приміщення під архівосховища в архівному відділі Дергачівської та Харківської райдержадміністрацій; обладнати архівні відділи райдержадміністрацій сучасною комп'ютерною технікою; начальникам архівних відділів після виділення додаткових приміщень – прийняти на постійне зберігання документи Національного архівного фонду, які зберігаються в установах, підприємствах та організаціях понад встановлені строки і порушити питання перед Дергачівською, Нововодолазькою, Печенізькою та Харківською райдержадміністраціями про створення в районах трудових архівів, а у разі неможливості – виділити додаткові штатні одиниці в архівні відділи.

Борис Зайцев

Научная критика архивных документов

Важнейшей материальной основой исторической науки, основой многих исследований являются письменные источники.

Они наиболее полно, по сравнению с другими типами исторических источников, освещают всестороннюю деятельность людей.

Обилие письменных источников, их разнообразие, разнообразие материальных носителей и способов воспроизведения текстов, а также способов отражения исторических событий, различное их содержание и др. – все эти факторы ставят перед исследователями задачу – классификацию письменных источников, т.е. такую их научную группировку, которая позволила бы применить к каждой группе письменных источников особые приемы и методы исследования и тем самым облегчила бы их изучение.

Ведущим принципом классификации письменных источников, в частности по истории Украины, является группировка по видам. Основные их виды:

- законодательные и другие правовые акты;
- делопроизводственная документация;
- документы политических партий и организаций;
- статистические материалы;
- мемуарные и эпистолярные памятники;
- периодическая печать;
- публицистика.

Нас в данном случае интересует делопроизводственная документация, хранящаяся в архивах Украины.

Разновидностей архивных документов много. Это – анкеты, акты, аттестаты, депутатские запросы, договоры,

докладные записки, журналы (распространенная форма делопроизводства в Российской империи в XIX – нач. XX вв.), инвентари (описи имущества в Украине, Литве, Польше в XV – первой половине XIX вв.), инструкции, личные листки по учету кадров, мандаты, научно-техническая документация, отчеты, платежные ведомости, приказы, протоколы, ревизии (переписи населения в России с 1719г. по 1857г.), стенограммы и т.д.

Всем письменным источникам, в том числе и архивным документам, в большей или в меньшей степени присущ субъективизм при освещении событий и фактов, поскольку к их составлению причастны люди.

В связи с этим важнейшей задачей источниковедения как специальной исторической дисциплины является научная критика источников, в том числе и архивных документов.

Термин «критика» означает не охаивание источника, а всестороннее изучение его, анализ, оценку памятника прошлого как исторического источника.

Всестороннему анализу должны подвергаться все отобранные по теме исследования источники. Вопрос об анализе источников ставится исследователем после того, как установлен полный, исторически связанный комплекс источников по изучаемой теме.

Научная критика – понятие широкое. Здесь необходимо разграничить такие составные части научного анализа письменных источников, как задачи критики и приемы критики.

Задач научной критики две. Первая – это изучение всех вопросов, связанных с происхождением источника. Вторая – всестороннее изучение содержания источника.

При изучении происхождения источника должно быть выяснено:

- время возникновения (написания) источника;

- место возникновения (особенно для ранних периодов);
- личность автора или составителя;
- первоначальный текст источника: выделить из него позднейшие напластования (вставки, редакторские исправления и др.);
- решить вопрос о подлинности памятника;
- расшифровать неясные места, обозначения, термины, сокращения и др.
- установить и исправить ошибки и фактические неточности.

Решение вопросов, связанных с происхождением памятника, имеет большое значение при изучении его содержания и, в конечном итоге, для оценки значимости исследуемого памятника как исторического источника.

Содержание представляет собой совокупность зафиксированной в источнике информации о конкретных событиях, явлениях, людях и т.д.

Ценность содержания источника зависит от значимости события (явления, факта, лица), полноты его освещения, новизны, уникальности информации.

Поэтому при анализе содержания источника необходимо установить:

- степень достоверности освещения событий, фактов;
- степень полноты освещения событий, фактов;
- степень новизны, уникальности информации об известных событиях и фактах.

Анализ содержания должен дать возможность вынести объективное суждение о значении документа или другого памятника прошлого как исторического источника.

Исследователь при работе над источниками параллельно решает обе задачи научной критики, т.к. они тесно связаны между собой.

Задачи научного анализа решаются с помощью целого ряда приемов работы над источниками, которые объединены таким термином как методика анализа источников.

Методика работы с источниками включает большое разнообразие приемов.

Эти приемы можно разбить на две группы. Первая группа – приемы изучения внешних особенностей источника: писчего материала, почерка, шрифта, печатей и штампов, водяных знаков, формуляра документа и др.

Здесь используются приемы, выработанные целым рядом специальных исторических дисциплин: палеографией, документоведением, сфрагистикой, филологией и др.

Изучение внешних особенностей часто называют внешней критикой источников.

Внешняя критика дает ценные сведения для изучения вопросов, связанных с происхождением источника.

Вторая группа – это приемы изучения содержания источника (внутренняя критика).

Сюда относятся:

- изучение стиля изложения текста, структуры изложения в источнике информационных сведений;
- изучение терминологии, хронологических и метрологических данных;
- изучение сведений об учреждениях, организациях, исторических личностях, упоминаемых в документе или в другом письменном памятнике;
- изучение статистических данных, сведений, фактов, о которых повествуется в источнике.

Таким образом, приемы внешней и внутренней критики дают возможность решить названные выше задачи научного анализа источников.

Подробному анализу, повторяю, должны подвергаться и архивные документы, которые используются исследователем.

Ведь в документах можно встретить неточности в освещении событий, искажение фактов.

Те или иные искажения могут быть в результате недостаточной осведомленности лиц, которые составляли документы. Искажение фактов в документах может быть вызвано ведомственной тенденциозностью.

О научной критике документов всегда должен помнить исследователь и учитывать при использовании их в качестве исторических источников.

Хотя это в ряде случаев не учитывается некоторыми историками, краведами, журналистами. Одни – по незнанию, другие – из-за того, что страдают так называемым «архивным фетишизмом», что означает преклонение перед архивными документами, перед той информацией, которая содержится в них. Эти люди не признают никаких других источников, верят только архивным документам, игнорируют публикации документов, законодательных актов, статистических данных и других письменных источников.

Для того, чтобы разобраться основательно в том или ином вопросе и не допустить ошибок, необходимо при анализе документов привлечь:

- все виды опубликованных источников по теме исследования;
- документы данного архивного фонда, но из других дел, в которых затрагивается интересующий исследователя вопрос;
- документы других фондов данного архива;
- документы фондов других архивов, в которых напали отражение затрагиваемые в научном исследовании вопросы.

Таковы основные принципы научной критики письменных источников, в том числе и архивных документов.

Людмила Євтушенко

Проблемні питання з розсекречування документів колишнього СРСР

З 2004 року в Державному архіві Харківської області проводиться певна робота з розсекречування документів колишнього СРСР. Однак відсутність єдиних вимог щодо проведення цієї процедури в державних архівах України та комп'ютерного оснащення робочих місць в держархіві області негативно впливають на вчасність та планомірність її виконання.

За період 2005-2006 рр. у держархіві області розсекречено 14 фондів (1 281 справа).

На 01 січня 2007 р. на таємному зберіганні залишилося 212 фондів (15 919 справ) – це близько 0,7% від загальної кількості справ, що зберігаються в архіві.

За планом роботи з розсекречування документів на 2007 рік у держархіві області заплановано розсекретити 48 фондів (5 898 справ), серед яких, у першу чергу, документи Харківського обкому КП України, Харківського облвиконкому, Харківського державного університету, Харківського політехнічного інституту, заводу ім. Малишева, Харківського електромеханічного заводу (ХЕМЗ), Ізюмського приладобудівного заводу ім. Ф.Е. Дзержинського.

Для проведення роботи з розсекречування документів вищевказаних установ, організацій та підприємств, їх керівникам були підготовлені та надіслані листи, в яких повідомлено про необхідність направлення уповноважених працівників для узгодження рішень щодо зняття грифу секретності з документів, які зберігаються в архіві. Більша частина керівників вже дала згоду на співпрацю з даного питання.

На сьогодні експертною комісією архіву переглянуто 7 фондів (230 справ) ліквідованих підприємств та установ. Спільно з представниками Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» переглянуто документи інституту за 1950-1972 рр.: прийнято рішення зняти гриф секретності з 466 справ.

Робота з розсекречування документів, що знаходяться на зберіганні в держархіві області, триває.

Любов Михасенко

Діловодству – високий рівень організації

4 квітня 2007 р. в Державному архіві Харківської області (далі – ДАХО) проведено одиноденний тематичний семінар з підвищення кваліфікації 8 начальників архівних відділів районних державних адміністрацій та архівних відділів міськрад, які були призначені на цю посаду впродовж останніх 3-х років. До програми семінару було включено 6 питань:

1. Порядок складання номенклатур справ.
2. Основні вимоги при складанні описів справ та історичної довідки.
3. Методичні рекомендації при складанні паспорту архівного відділу.
4. Основні положення Інструкції про порядок обліку, зберігання і використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави.
5. Складання звіту про стан та обсяг документів НАФ, що зберігаються в архівних підрозділах підприємств, установ і організацій.
6. Основні вимоги щодо оформлення довідок соціально-правового характеру.

На той час заступник директора ДАХО Л.М. Момот нагадала слухачам про ті важливі завдання, які поставлені Державою перед працівниками архівних установ на сучасному етапі: здійснення управління архівною справою на території міста та району; координація діяльності органів державної влади, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності та забезпечення додержання законодавства про НАФ та архівні установи.

Діловодство – це діяльність, яка охоплює питання документування та організації роботи з документами в процесі управлінської діяльності. Особливості сучасного діловодства вимагають широкого застосування комплексних систем оброблення та друкування документів, необхідності дотримання вимог чинних державних стандартів у цій галузі. Рациональна робота з документами дає можливість скоротити термін на їх складання, опрацювання та пошук, організувати чіткий контроль за їх проходженням та виконанням. У реалізації перелічених завдань важливу роль відіграє номенклатура справ, яка є обов'язковим для кожної юридичної особи систематизованим переліком назв справ, що формуються в її діловодстві.

Про основні вимоги щодо складання номенклатур справ розповіла начальник відділу формування НАФ та діловодства ДАХО Л.О. Михасенко. Слухачам було запропоновано використовувати в роботі «Примірну номенклатуру справ сільських і селищних рад та їх виконавчих комітетів», розроблену працівниками відділу формування НАФ та діловодства, а також надана інформація про нові відомчі переліки, типові та примірні номенклатури справ, які повинні використовуватися в роботі при складанні індивідуальної номенклатури справ.

Важливою та своєчасною темою для начальників архівних відділів став розгляд й обговорення основних вимог щодо оформлення довідок соціально-правового характеру. Ця тема визвала жваве обговорення. Доповідачем виступила головний спеціаліст відділу інформації та використання документів ДАХО Н.М. Харченко.

Заступник начальника відділу формування НАФ та діловодства ДАХО Н.Б. Мирошніченко звернула увагу на основні помилки, які припускають установи, підприємства та організації при складанні описів справ та історичних довідок.

Після обговорення основних тем були підведені підсумки навчання. Начальники архівних відділів райдержадміністрацій та міських рад висловили побажання щодо проведення таких занять і з інших тем, які їх цікавлять та є необхідними для повного оволодіння знаннями й навичками під час роботи.

Тижнем раніше, 28 березня 2007 р., відділом формування НАФ та діловодства ДАХО, за активною участю працівників відділу інформації та використання документів, проведений семінар-практикум з працівниками, відповідальними за роботу архівних підрозділів промислових підприємств, науково-дослідних інститутів та вищих навчальних закладів з вивчення законодавчої та нормативно-правової бази організації роботи архівних підрозділів, вимог до складання зведеної номенклатури справ, проведення попередньої експертизи цінності документів та передавання документів НАФ на подальше зберігання до державного архіву.

З метою закріплення теоретичних знань з учасниками семінару-практикуму проведено практичні заняття з складання історичних довідок, описів справ, уточнення статей номенклатур справ.

У кінці семінару пройшов жвавий обмін думками з проблем практичного вирішення організаційних і виробничих завдань, що стоять перед архівними підрозділами.

Підвела підсумки семінару Л.М. Момот, яка висловила надію на продовження плідної співпраці відомчих архівів та держархіву області з питань науково-методичної роботи, забезпечення збереженості документів та інших.

Відділ формування НАФ та діловодства ДАХО планує і надалі проводити аналогічні семінари з метою покращення роботи як архівних відділів райдержадміністрацій, архівних відділів міськрад, так і архівних підрозділів та ділових служб підприємств, установ і організацій міста та області.

ОГЛЯД АРХІВНИХ ФОНДІВ

Ольга Коптева

Фонди особового походження
в Державному архіві Харківської області

В усіх сферах життя існують особистості, які у своїй діяльності досягли значних здобутків і стали загально-відомими.

На відміну від документів офіційного характеру, які складаються за певними правилами та містять найчастіше запрограмовану інформацію, саме документи особового походження значно яскравіше відображають індивідуальні риси характеру їх автора, сприйняття ним навколишньої дійсності, а також часто містять такі дані про факти і події, які практично неможливо знайти у діловій та службовій документації. Цілком закономірно, що особисті документи таких людей доповнюють документи офіційного походження і є важливою складовою Національного архівного фонду.

Державний архів Харківської області, починаючи з 1927 року, проводить цілеспрямовану роботу з формування та зберігання фондів особового походження, яких на сьогодні в архіві налічується 48. Серед фондоутворювачів радянського періоду слід відмітити відому письменницю Христину Олексіївну Алчевську; доктора російської історії, професора Харківського університету Михайла Васильовича Ключкова; історика, професора Харківського університету Олександра Петровича Ярославського-Петровського.

Особові фонди радянського періоду (38 фондів) представлені документами таких видатних діячів, як: академік АН УРСР, завідувач кафедрою технології неорганічних речовин Харківського політехнічного інституту Василій Іванович Атрошенко; радянський письменник Іван Андрійович Багмут; радянський астроном, академік АН УРСР, професор, Герой Соціалістичної Праці Микола Павлович Барабашов; заслужена артистка УРСР Валентина Марківна Каракоз; академік Академії медичних наук СРСР, Герой України Любова Трохимівна Малаєва, краєзнавці Володимир Петрович Рудько та Олександр Леонтійович Сарана, ін. Всі вони залишили помітний слід в історії Слобожанщини.

Комплектування документами особового походження має поетапний характер та включає в себе:

- ініціативний пошук документів – виявлення джерел комплектування архіву;
- роз'яснювальну роботу з власниками документів;
- відбір документів на державне зберігання у власника, оформлення розписки в прийомі документів;
- проведення попередньої експертизи цінності документів, підготовка описів первинного розбирання на розгляд ЕПК держархіву області.

Впорядкування документів, їх систематизація та описування проводяться в тісній співпраці з фондоутворювачем. З ним погоджуються методи формування окремих одиниць зберігання, оговорюються перспективи подальшого поповнення фонду.

В процесі роботи над формуванням фондів особового походження архівісти відслідковують перебіг подій в області, переглядають місцеву пресу та телепередачі. В результаті постійного вивчення джерел комплектування в архіві розроблений текст листів, які відправляються на ім'я потенційних фондоутворювачів. В лис-

ті визначаються мета та завдання державних архівів по збереженню документальної спадщини.

Слід сказати, що жодний фонд особового походження не вважається остаточно закритим. Він завжди може бути поповнений. Так, нещодавно новими документами поповнився фонд видатного хіміка, академіка АН УРСР, доктора технічних наук В.І. Атрошенка.

За останні роки частина фондів, що надійшли до архіву, були прийняті з ініціативи фондоутворювачів. Так, у 2006 році в архів звернулися видатні історики Слобожанщини – В.І. Кадєєв та Б.П. Зайцев, а також дочка нині покійного А.І. Епштейна з проханням прийняти документи особового походження на постійне зберігання. На даний момент проводиться попередня експертиза цінності вищезазначених документів. Це дуже серйозний та важливий етап у створенні фонду особового походження. Серед документів зустрічаються і такі, що не становлять наукової цінності: дублікати, непрофільні чи малозначимі документи (квитанції, залізничні квитки та ін.).

При відборі документів на постійне зберігання працівники відділу формування НАФ та діловодства користуються «Методическими рекомендациями по комплектованию государственного архивного фонда СССР документальными материалами личных архивов» (М., 1969) і «Методическими рекомендациями по работе с документами личного происхождения (литература и искусство)» (М., 1990). Враховуючи, що з часу видання методичних рекомендацій відбулися суттєві зміни в суспільстві та оцінці культурного надбання, при роботі з особовими фондами також застосовуються «Методичні рекомендації щодо порядку подавання документів юридичних осіб і громадян на експертизу цінності та організації її проведення з метою віднесення документів до Національного архівного фонду України» (К., 1998).

При відборі документів працівники відділу, в першу чергу, орієнтуються на найбільш характерні для фондоутворювача документи: для письменника – це рукописи чи машинописи з авторською правкою, для науковця – зібрані для роботи документи, рукописи, варіанти праць і т.і. Впорядкування документів завжди відбувається в тісній співпраці з фондоутворювачем або особою, яка передає документи. З ними також обговорюються перспективи подальшого поповнення фонду.

Робота над формуванням фондів особового походження триває постійно. На сьогодні в держархіві області проходять науково-технічне опрацювання три фонди.

Отже фонди особового походження мають неабияку наукову цінність: до них постійно звертаються учні, студенти, педагоги, історики, краєзнавці, діячі культури та багато інших людей, які цікавляться історією нашого краю.

Держархів Харківської області буде й надалі якнайбільш активно пропагувати фонди особового походження та поповнювати Національний архівний фонд новими документами.

З ДОСВІДУ РОБОТИ

Тетяна Чернявська

Виставкова діяльність відділу інформації та використання документів Державного архіву Харківської області

У першій половині 2007 року громадськість міста Харкова та області відсвяткувала чимало ювілейних дат.

Активну участь у святкуванні деяких з них взяли і співробітники відділу інформації та використання документів Держархіву Харківської області. Вони, в основному, залучалися до підготовки виставок, присвячених ювілейним датам.

Так, головними спеціалістами відділу Н.М. Харченко та Ю.П. Гунько спільно із співробітниками музею історії Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна була підготовлена виставка, присвячена 75-річчю створення Харківської області. Вона працювала 21 лютого 2007 року під час проведення в ХНУ ім. В.Н. Каразіна круглого столу «Харківщина вчора, сьогодні, завтра». На виставці були представлені копії протоколів перших засідань організаційного комітету, газети за 1932 рік, в яких публікувалася інформація щодо створення області та перших її керівників.

Експозиція, з якою ознайомилися учасники круглого столу на чолі з головою Харківської обласної ради В.В. Салигіним та ректором університету В.С. Бакіровим, викликала жвавий інтерес серед присутніх. Ви-

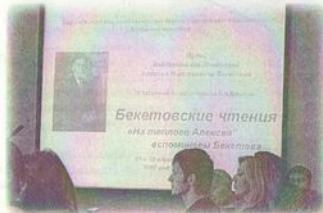
ставку відвідали і представники ЗМІ, які підготували сюжети про її роботу. Сюжети в ефір вийшли в той же день в новинах обласного телебачення, телевізійного каналу «Simon» та «7» каналу. Журналістам обласного і республіканського радіо архівістами надані інтерв'ю щодо матеріалів, представлених на виставці.

24-28 лютого 2007 року виставка продовжила свою роботу безпосередньо в архіві. Вона також була представлена засобами масової інформації. На харківських телевізійних каналах «S-TET» та «Фаворит» вийшли в ефір сюжети, підготовлені журналістами зазначених каналів.

30 березня 2007 року наукова громадськість міста Харкова відсвяткувала 145-річчя від дня народження академіка Олексія Миколайовича Бекетова.

У Музейному комплексі Харківської національної академії міського господарства відбулося засідання круглого столу «Бекетівські читання», під час роботи якого працювала виставка.

На виставці були представлені документи архіву, що містять інформацію про життя та діяльність сла-

новісного вченого. Учасники круглого столу, викладачі та студенти з зацікавленням ознайомилися з цими документами.

До 193-річчя від дня народження Тараса Григоровича Шевченка, 125-річчя від дня народження української поетеси, педагога, перекладача Христини Олексіївни Алчевської та 165-річчя від дня народження українського композитора, основоположника української класичної музики Миколи Віталійовича Лисенка співробітниками відділу підготовлені експозиції, присвячені їх життя та діяльності. Вони експонувалися в березні 2007 року в читальному залі архіву.

До 62-ої річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні (1941-1945 рр.) підготовлена виставка архівних документів, друкованих видань та фотографій на тему: «Діяльність установ культури в роки війни», яка тривала у читальному залі архіву з 07 по 31 травня 2007 р. Користувачі – відвідувачі читального залу із задоволенням ознайомилися з матеріалами виставки, серед яких багато документів було представлено вперше.

Враховуючи, що виставки архівних документів і матеріалів викликають живий інтерес у відвідувачів, держархів області і в подальшому буде працювати у цьому напрямі.

Наталія Скрипникова

Робота над зведеним каталогом метричних книг, що зберігаються в Державному архіві Харківської області

Одним із основних завдань відділу довідкового апарату та обліку документів Державного архіву Харківської області (далі – відділ) є участь в організації робіт зі створення інформаційно-наукових систем до документів архіву та створенні й розвитку автоматизованих систем обліку документів, пошуку інформації за ними.

Згідно з наказом Державного комітету архівів України від 25.04.2006 р. №62 відділом розпочата робота з підготовки відомостей до «Зведеного каталога метричних книг, що зберігаються в державних архівах України», що закінченні якої передбачено видання каталога з відомостями про всі метричні книги, що зберігаються в державних архівах України в незалежності від того, до якої конфесії належала релігійна установа, що їх вела.

Відомості в каталозі подаються за місцем їх зберігання та систематизуються за конфесіями (релігійними течіями) у такому порядку: православ'я, римо-католицизм, іудаїзм та інше.

У Держархіві Харківської області за вищевказаними конфесіями зберігаються чотири фонди:

– Ф-40 «Харківська духовна консисторія» (1749-1919 рр.) містить 3 031 метричну книгу церков міста Харкова та Харківської, Воронізької, Катеринославської і Полтавської губерній; Українського та Харківського військових поселень. Метричні книги збереглися у неповному обсязі; мова документів – російська. До фонду складений географічно-предметний покажчик до метричних книг по повітах і створена база даних «Вводу та пошуку

інформації по метричному покажчику» (церкви різних районів Харківської області за 1749-1890 рр.).

– Ф-11 «Хорошевський Вознесенський другокласний дівочий монастир (1790-1899 рр.) містить 420 од. зб. Це: укази Белгородської та Харківської консисторій, відомості про соціальний та кількісний склад монахинь, про призначення та звільнення ігумень, про прийом та виключення з монастирю, ін. Мова документів – російська. Картотеки та покажчики до фонду не складалися.

– Ф-965 «Канцелярія харківської римо-католицької церкви» (1831-1919 рр.). Документи фонду представлені метричними виписками з метричних книг про народження та смерть, які були надіслані до канцелярії харківської римо-католицької церкви з різних губерній Росії, дошлюбні опитування та списки парафіян. Мова документа – російська, польська та латинська. Картотеки, покажчики та інші бази даних до фонду не складалися.

– Ф-958 «Канцелярія харківського губерньського рабина» (1854-1917 рр.) містить 122 метричні книги із записами про народження, укладання шлюбу, розлучення та смерть євреїв у містах Харків, Охтирка, Білопілля, Богодухів, Валки, Чугуїв, Слав'янськ, Лебедин та повітах Харківської губернії: Охтирському, Валківському, Товчанському, Зміївському, Куп'янському, Лебединському та Сумському (без зазначення населених пунктів у них). Мова документів – російська та іврит. Картотеки, покажчики та інші бази даних до фонду не складалися.

У межах кожної конфесії переліки релігійних установ систематизуються за географічною ознакою відповідно до адміністративно-територіального поділу, прийнятого на час створення метричних книг (губернії, полки, намісництва). У межах адміністративно-територіальної одиниці релігійні установи систематизуються за церковно-адміністративним поділом, прийнятим у кожній конфесії (епархіями, деканатами, рабинатами), які подаються

в алфавітному порядку. Офіційна назва релігійної установи (церкви, собору, костюлу, синагоги тощо) подається за тим населеним пунктом, в якому вона знаходилась.

У процесі роботи для встановлення офіційної назви церков використовується найбільш популярна серед дослідників книга з історії Харківської губернії «Історико-статистичне описання Харківської єпархії» Д.Г. Гумілевського (Філарета), перевидана у 2004 р. При неможливості встановлення офіційної назви подається загальноживана.

Для виявлення відомостей про населені пункти, що входили до складу парафії, проводиться подокументна розробка клірових відомостей. Проте палеографічні особливості тексту, перш за все, періоду кінця XVIII – початку XIX ст. викликали необхідність звернутися до інших опублікованих джерел: Список населених міст по відомостям 1864 р. (Сиб., 1869); Довідкова книга для Харківської єпархії за 1904 р. (Х., 1904); М.С. Чаєв, Л.В. Черепнін. Руська палеографія: учбовий посібник з допоміжних спеціальних історичних дисциплін (М., 1947).

На даний час завершено складання відомостей по Охтирському, Богодухівському, Валківському, Товчанському та Ізюмському повітам. До відомостей по Охтирському повіту укладений географічний показчик, в якому нові назви населених пунктів, що зазнали перейменування та їхнє сучасне підпорядкування вказуються в дужках після вжитої назви; там же зазначається сучасне адміністративне підпорядкування таких, що не змінили назви.

По завершенні роботи, яка триває, планується укласти загальний географічний показчик до всіх назв, які зустрічаються у відомостях, у такому порядку: назва населеного пункту, губернія, повіт, волость, нинішня назва населеного пункту, якщо він був перейменований, область та район.

КРАЄЗНАВСТВО

Андрей Парамонов

Где же ты, хутор Мариенталь? (Заметки о топонимике населенных пунктов Первомайского района Харьковской области)

Наиболее интересная тема в истории родного края, на мой взгляд, – это происхождение названия села. И здесь, как правило, можно столкнуться с такими немислимыми идеями и гипотезами, которые невольно наталкивают на создание краткого топонимического словаря Харьковской губернии. Разумеется, он не сможет претендовать на полноту, однако я уверен, что собрать сведения хотя бы о селах, которые получили свое название от рек, ручьев, местности, имен и фамилий бывших владельцев или основателей, – не составит большого труда.

Учитывая, что по истории родного Первомайского района мною собрано достаточно материала, с него, пожалуй, и начнем.

На уроках истории в младших классах мы узнали о «несметных» ордах монголо-татар, которые разрушали и палили все на своем пути. Не обошли они стороной и родной край, в результате чего образовалось «дикое поле».

Часто словосочетание «дикое поле» трактуют неправильно, подразумевая, что это территория, населенная дикими зверями. В моем понимании это означает лишь отсутствие распаханых земель.

Стоит отметить, что у земледельцев, населяющих «дикое поле», существовала реальная опасность попасть в плен к татарам и ногайцам, так как они жили большими семьями, с женами и детьми.

Что касается охотников, рыболовов и бортников (пасечников) – переселенцев с других районов, то они надолго оседали здесь и с удовольствием занимались любимым промыслом. Места, особо облюбованные охотниками и рыболовами, назывались юртами. Территория «дикого поля» привлекала также бедняков из Белгородских земель и литовских подданных из Полтавы.

Еще до образования Белгородского приказа здесь несли сторожевую службу Путивльские станичники, а в 1571 г. князь Михаил Тюфякин и дяк Матвей Ржевский установили пограничные столбы Московского государства, расположенные гораздо южнее Первомайского района.

Итак, кто все же дал название нашим рекам, если они фигурировали в книге Большому чертежу (1627 г.)? Очевидно, поселенцы – представители разных национальностей. Например, доподлинно известно об оседлом племени кочевников, проживавшем в верховьях реки Орели до 1657 г.

Так или иначе, но до сих пор не существует единого мнения относительно происхождения названий рек в Первомайском районе. Одна из моих попыток обобщить сведения о названии реки *Берека*, от которой пошло название одного из старых сел Первомайского района, не дала окончательного ответа. Но есть ли смысл идти по общепринятому в топонимике пути и делить данное название на части, осуществляя поиск похожих слов из других языков? Чаще всего на слуху дерево берека, которое якобы ранее произрастало в Первомайском районе, а сейчас встречается в Карпатах. Но до сих

пор так никто и не смог убедить меня в том, что дерево берека все же произрастало в здешних местах.

Встречается слово «берек» и у осетин, имеющих родство с аланами, проживавшими когда-то на нашей территории. Обозначает оно название хлеба, для выпечки которого используется тонко раскатанное тесто, приготовленное под проточной водой. Многие народы данное тесто используют для приготовления различных блюд.

Название «берек» можно встретить и у турок, что обозначает очень ароматный и душистый хлеб; у калмыков слово «береки» – это мучное изделие с мясом.

Как ценителю кулинарии, мне бы хотелось связать происхождение реки с хлебными изделиями, но о достоверности такой мысли говорить не приходится.

Гораздо более я уверен в названиях сел и хуторов, слобод и деревень Первомайского района. Так, села *Берека*, *Кисели*, *Каменка*, *Ржавчик* (*Ржавец*), *Верхняя Орелька*, *Сиваш* получили свои названия от рек и ручьев, протекающих рядом с ними. Село *Ржавчик* (первоначальное название Рассыпные хутора) было устроено валковскими и нововодолажскими казаками, которые получили эти земли от императрицы Екатерины Великой за усердную службу. Долгое время большая часть земель пустовала и лишь в 1821 г. началось их постепенное заселение, из-за нехватки земель в Валковском уезде. Тогда образуются и так называемые *Орельские хутора*, расположенные в междуречье реки *Орель* и речки *Орелька*.

В большинстве случаев хутора получали свои названия от фамилий их основателей. Известно, что основателями хутора *Лисовиновка* считаются Лисовины, *Хамичев* – Хамичевы, *Бакаевка* – Бакаи, *Кашпуровка* – Кашпуры.

Центром Орельских хуторов является село *Кабанячье* (Преображенское), получившие свое название

от балки Кабанячьей, а позже, — от названия церкви во имя Преображения Господня.

Слобода *Алексеевка* берет свое название от Алексеевской крепости Старо-украинской оборонительной линии; последняя же основана в 1730 г. и имя ей дала сама императрица Анна Иоанновна в честь царя Алексея Михайловича. С конца XVIII ст. слобода *Алексеевка* представляет собой волостной центр и центр ярмарочной торговли Харьковской губернии, место проживания более 300 купцов и нескольких дворянских семей. В советские времена слобода *Алексеевка* считалась районным центром, но быстро разрастающийся в 1960-е гг. железнодорожный поселок Лихачево лишил Алексеевку этого статуса.

Село *Верхний Бишкин* (ранее Верхне-русский Бишкин), основанное в 1731 г. во время строительства Старо-украинской оборонительной линии, получило название от реки Мокрый Бишкин, где проходил дополнительный оборонительный рубеж, были выстроены несколько редутов и крепостица в виде правильного четырехугольника.

Кроме Верхнего Бишкина известен *Нижний Бишкин* (ранее Нижне-русский Бишкин) и *Черкасский Бишкин*. Последний был заложен в 1672 г. Балаклейским полковником Яковом Черниговцем для охраны Бишкинского перелаза. Помнится, как учитель истории рассказывал нам о происхождении слова «бишкин»: «Биш» по-татарски — пять, а «кин» — река, т.е. «пяти-речье». Но на карте конца XVIII ст. отсутствуют реки и ручьи в таком количестве: встречается лишь река Донец и река Мокрый Бишкин, все остальное — старицы Северского Донца. Очевидно, что перелаз получил свое название от реки Бишкин, которая в этом месте впадает в Донец, как и Березский перелаз, там, где Береза впадает в Донец.

Исследования показывают, что большинство названий сел Первомайского района связаны с именами их владельцев. Так, название села *Бабиновка* походит от фамилии коллежского секретаря Петра Титовича Бабина; *Беляевка* — от фамилии сотника Ивана Семеновича Беляева. Наследники последнего содержали конный завод, где выращивали упряжных лошадей. Позже от названия села получает свое название и железнодорожная станция *Беляевка*.

В 1776 г. село *Булацеловка* считалось пасекой генерал-майора Ильи Варламовича Булацели. Позже земли отходят к его дочери Ефросинье, бывшей замужем за майором Африканом Максимовичем Павловым.

В сельце *Зеленом* (Зеленовка) проживали потомственные дворяне Зеленские. От 14 декабря 1844 г. поручик Иван Григорьевич Зеленский был утвержден в дворянское звание по заслугам и по представлению командира 8-го кавалерийского округа, полковника Быковского. Сыновья И.Г. Зеленского, Митрофан и Михаил, подобно отцу несли службу в армии; тетка их, Ксения Григорьевна Зеленская, была страстной поклонницей православия и сделала немало вкладов в Алексеевскую церковь.

Село *Хлоповка* принадлежало потомственному дворянину, штабс-ротмистру Алексею Дмитриевичу Хлопову; сельцо *Лихачевка* — генерал-лейтенанту Александру Федоровичу Лихачеву, выходцу из древнего боярского рода. Основателем же последнего (1776 г.) считается поручик Алексеевской крепости Иван Дмитриевич Лихачев.

Деревня *Максимовка* свое название получила от имени дворянина Максима Павлова, но историю села связывают с именем почетного потомственного гражданина Московского, 1-ой гильдии купца — Акимом Петровичем Горохова, владельца крупными землями. Во время хо-

леры 1832-1833 гг. ему на собственные средства удалось открыть больницу в г. Змиеве, куда был приглашен врач, и содержалось на попечении более 600 человек. Сегодня хутор Гороховский называют селом Радомысловка.

Название села *Сумцы* связано с именем бишкинско-го сотника Андрея Даниловича Сумцова. В 1745 г. он построил по высочайшему разрешению винокуренный завод у реки Сухая Гомольша. Старший сын его имел хутор недалеко от с. Верхнего Бишкина, а младший, Михаил Андреевич Сумцов – майор и кавалер нескольких боевых орденов, организовал хутор *Сумцов* у реки Кисель, называвшийся также и Новоселовский.

Хутор *Воротынцев* (сегодня это село Шевченково) основан однодворцами Воротынцевыми, принадлежавшими ранее к старинному боярскому роду Воротынцевых, разжалованных Петром Великим в однодворцы за нежелание учиться; хутор *Моспанов* (ныне – часть села Кисели) принадлежал потомственному дворянину Александру Григорьевичу Моспанову.

Многие села и хутора, носившие имена и фамилии своих владельцев, к сожалению, прекратили свое существование. Среди них:

- хутор *Ефремов*, принадлежавший некогда потомственному дворянину Афанасию Мироновичу Ефремову, вышедшему в отставку 7 октября 1797 г. в возрасте 62-х лет в чине подпоручика. Он имел 9 крепостных (5 мужиков и 4 бабы) и 9 детей (3 мальчиков и 6 девочек). Отец его, поручик Мирон Ефремов, за боевые заслуги против турок получил в 1776 г. потомственное дворянство;

- хутор *Поляков*, принадлежавший государственно-му крестьянину Алексею Демьяновичу Полякову;

- хутор *Романов*, принадлежавший Змиевскому 3-ей гильдии купцу Якову Ивановичу Романову, перво-му купцу слободы Алексеевки и владельцу земельными наделами.

Хутор *Киптевский* и селцо *Кривуля* превратились в село *Коптевка*. Селцо *Чичеровка*, получившее свое название от его владельцев, древнего дворянского рода Чичериных и хутор *Лукашов* вошли в состав села *Ржавчик*. Хутор *Щербаков* превратился в *Суданку*, хутор *Плесовский* в *Новоогородку*, *Новая Даниловка* стала называться просто село Новое. В середине XIX века оно принадлежало ротмистру Александру Михайловичу Новохатскому, ему же принадлежало и селцо *Грушино*.

Раньше село Берестки называлось хутором *Кисельским*, а позже – *Любимов*. Село *Советское* раньше именовалось, как хутора *Калинин* и *Богуславский*; хутор *Калинин* получил свое название от змиевских купцов Калининных, а хутор *Богуславский* принадлежал потомственному дворянину, прапорщику Дмитрию Семеновичу Богуславскому.

Селцо *Быстрое* вовсе пропало из вида. Очевидно, оно находилось на месте нынешней промышленной зоны города Первомайского. Как впрочем, пропали и *Васильевка*, *Владимировка*, *Григорьевка*, *Грушовое*, *Добролюдовка*, *Добролюбовка*, *Николаевка*, *Осиновка*, *Степановка*, *Тимофеевка*, *Федоровка* и селцо *Берека*.

Почему-то особенно жаль исчезновение хутора *Марьинталь*, располагавшегося рядом с селом *Красивое*. Трудно сказать, что означало это название, но известно оно с 1806 г.; тогда пустошь Марьинталь принадлежала 2-ой уланской дивизии, а с 1820 г. – майорше Марии Семеновне Депрерадович.

Однако сохранилось название *Гладковский лес* и *Гладковские пруды*: они носят имя своего создателя. Кто-то и сегодня помнит, где находятся остатки имени Гладковых – дом с канализацией (разрушенный в первые годы революции), сад, в котором еще в 1940-е гг. дети ели крупный и сладкий крыжовник, кирпичный завод с инициалами на кирпичях ВГ. Не знаю, как сейчас,

но еще 20 лет спустя те, кто устраивал новую печь, старались собрать кирпичи именно с этого имения. Судьба милостива к фамилии Гладковых. Несмотря на то, что Василий Григорьевич Гладков был расстрелян чекистами в селе Алексеевка 1 января 1919 г., память о нем жива и сегодня. Поселились Гладковы в Алексеевской волости еще в начале XX ст.; род их уходит в далекое прошлое: в 1650-х годах Белгородский посадский Иван Гладков владел в Мохначах (Змиевской район) мельницей и винницей. Василий Данилович Гладков в то же время имел земельные наделы в Чугуевском уезде, а их далекий родственник за короткий период времени сумел построить кирпичный завод, качество продукции которого проверено столетием.

Довольно печальна история хутора *Шамко*. В 1920-е гг. Ржавский сельский совет решил выселить несколько семей Шамко из занимаемых ими домов. Основанием к этому послужило то, что отец Шамко владел большим наделом земли: только сыну Николаю, который уходил с денкинцами, но вскоре вернулся назад по амнистии, досталось в наследство 105 десятин. Алексеевский райисполком поддержал решение Ржавского сельского совета, в результате чего семьи вынуждены были покинуть жилища, проданные с торгов. Одному Гавриле Шамко было позволено купить свой собственный сарай за 250 руб., остальные же с многочисленными семьями: женами, детьми, стариками и старухами проживали в погребах. Жалобы и просьбы с их стороны не привели к положительному результату. Напротив, в 1930-е гг. семьи Шамко на основании Постановления о выселке должны были покинуть пределы УССР.

Названия таких прелестных сел, как *Отрада*, *Красивое*, *Раздолье* можно связать с их месторасположением. Имеются также сведения, что в Раздольном был из-

вестный конный завод барона ротмистра Павла Федоровича Радена. Завод выращивал верховых и рысистых лошадей, о нем было даже доложено барону Мейерсдорфу, заведующему ремонтной комиссией гвардейской кавалерии.

Таким образом, происхождение названий большинства сел Первомайского района вполне объяснимо. В тех редких случаях, когда оно не поддается логическому объяснению, не стоит выстраивать богатые домыслами предположения. Очевидно, стоит немного подождать, так как исследования имеют продолжение и рано, или поздно все своим чередом станет на места.

Ірина Дерев'яко

Храм в ім'я Всіх Святих в с. Старий Мерчик

Час технічного прогресу, небачені до того темпи й розмах будівництва наполегливо диктують необхідність вирішення питання співіснування старого й нового, збереження та активного включення в сучасне життя історичних і культурних цінностей. Окрім того, що пам'ятники архітектури – це справжні предмети матеріальної культури минулого, вони випромінюють історію розвитку будівельного мистецтва та зодчества, частіше за все мають виключні художні властивості, які нагадують про події суспільного життя. І в теперішній час, і в майбутньому на них покладаються допоміжні соціальні, містобудівні й естетичні функції, без виконання яких пам'ятник виключається з життя, приречений на забуття та знищення. Саме це й сталося з чудовою садибою у с. Старий Мерчик. З давніх давен видатні будівлі, ансамблі культової архітектури, мури, садиби цінувалися як уособлення могутності й самобутності даного народу. Чи не втратили ми це, чи не загубили останні свідчення славетного минулого наших пращурів?

Наприкінці XVIII ст. поміщиком дійсним, статським радником Григорієм Романовичем Шидловським була заснована чудова садиба Старий Мерчик, яка розташовувалася на березі однойменної річки, на схилі мальовничого холмистого оврагу; а у 1785 р. закладено сад, що вражав сучасників своєю красою та вишуканістю. Світло-жовтий палац органічно вписується в навколишнє середовище, дивовижно виглядає на фоні пишної зелені.

Тепер більша частина паркових споруд повністю втрачена, але навіть те, що збереглося, вражає своєю імпозантністю. Парк схожий на стародавнє, вкрите пи-

лом століть полотном незнайомого майстра, яке чікає доторкання руки натхненного художника-реставратора, щоб знов заграли в проміннях сонця новими фарбами.

Дуже цікавою була споруда храму в ім'я Всіх Святих, що знаходиться в цій садибі. Побудована 1788 р., вона знала декілька перебудов: 1869 р. було стверджено проект на добудову дзвіниці, а 1881 р. – прибудована й трапезна. В плані церква була круглою, на фасаді усі чотири гілки хреста відзначені портиками, в східній частині розташований іконостас, а в південну та північну частини вели сходи. Увесь простір церкви був перекритий великим куполом з тоненьким барабаном і маленькою главою у центрі. Але цей барабан не був світловим; світло потрапляло в інтер'єр крізь невеликі вікна, розташовані в два яруси. Тепер можна уявити, як здійснювалося освітлення великого підкупольного простору. В літературі того часу зазначалося, що в середині храму, крім двох круглих ікон в проміннях, нічого цікавого не було.

За розмірами церква була невеликою (d ротонди – 12,5 м) і вміщувала незначну кількість людей.

Вивчаючи архівні документи, я знайшла цікаві відомості з історії будівництва церкви, про яку йдеться.

1869 р. був створений проект дзвіниці та прибудови до храму Всіх Святих. Ознайомившись з ним, селяни дійшли висновку, що він недостатньо забезпечує їх, через що необхідний внутрішній простір церкви зробити більшим, так як під час свят велика кількість прихожан не матиме можливості потрапити до церкви й на момент Богослужіння залишиться на вулиці. Це стало підставою для розробки ще одного проекту, за яким прибудова, незалежно від дзвіниці, була збільшена в два рази. Дзвіниця залишалася майже такою, як у попередньому проекті. Однак, через брак коштів її планувалося зробити дещо простіше. Дзвіниця була дуже струнка й органічно вписувалася в ансамбль садиби.

Під час дослідження архівних матеріалів мною був знайдений проект перебудови храму Всіх Святих в с. Мерчику, який тривалий час втраховувався загубленням. У цьому проекті зберігся не лише план старої церкви, а й розрізи, її загальний вигляд та пояснювальні записки. Цей матеріал є дуже цінним при відбудові храму.

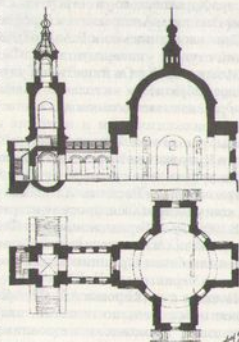
Храм-ротонда не зберігся до нашого часу. Зараз, на місці храму в ім'я Всіх Святих в селі Старий Мерчик залишилась лише його мала частка, саме та, яка була прибудована 1869 р. Але, як що тоді вона відігравала роль притвору, або як його звали на Україні «бабинця», то зараз ця частина увінчана шатровим дахом та невеликою фігурною банею. Дзвіниця церкви теж напівзруйнована, вона вже не має тієї величі і краси, як колись: у неї відсутній купол, який вінчав її багато років. І хоча церква нині діюча, вона вже не та, що колись була. Хочеться сподіватися, що церква Всіх Святих у селі Старий Мерчик буде відбудована в стилі класицизму у відповідності до знайдених креслень та займе належне місце в чудовому ансамблі садиби XVIII ст.

Треба розуміти, що церква – це не лише пам'ятка архітектури, що єднає в собі майстерність архітектора, вміння художника й знання будівельника, це дещо набагато більше: вона єднає у собі усі духовні й моральні здобутки людства. Церква, яка пройшла крізь століття, навіть сьогодні бентежить думки багатьох людей, кличе до себе, привертає увагу. Коли навколо багато різноманітних будівель, які змінюються майже кожен рік щось з'являється чи зникає, церква завжди залишається на своєму місці, у серцях людей.

Якщо ретельно придивитися до церковних споруд, які цілілі і такі, що зазнали деяких змін, вони все одно залишаються привабливими красунями, які зберегли свою неповторність та вміння збирати навколо себе людей, єднати їх, надихати на благородні вчинки. У цьому

завжди полягала головна мета церкви і справа кожного у тому, щоб зрозуміти це. Багато із зруйнованих храмів неможливо відбудувати, бо втраченими є їх креслення, а фотодокументи не завжди якісні. Однією з таких храмів споруд вважалася церква Всіх Святих в садибі Старий Мерчик – пам'ятка архітектури XVIII ст. Тепер відновити її видається можливим.

Розуміння необхідності збереження для історії усіх ландшафтних процесів розвитку людства та поглиблене вивчення об'єкту й пов'язаних з його історією матеріалів дозволить збагатити й уточнити наші знання з історії архітектури. Зберігаючи та відновлюючи архітектурний спадок, ми маємо можливість передавати традиції та багатовіковий досвід будівельної культури. Саме цей шлях сприяє утворенню емоційно виразної, органічно пов'язаної з ландшафтом, масштабної до людини, здатної організувати високохудожнє середовище сучасної архітектури.

Сергей Татаринов, Сергей Федотов

В.А. Городцов и профессор Харьковского университета А.С. Федоровский

В фондах Московского Государственного исторического музея (далее ГИМ) сохранились 23 письма личной переписки Александра Семеновича Федоровского, профессора Харьковского университета с известным археологом Василием Алексеевичем Городцовым.

Свое первое письмо к В.А. Городцову молодой, 24-летний студент университета А.С. Федоровский написал 31 марта 1907 г. Он пишет: «не будучи знаком лично, решаюсь обратиться не только с письмом, но и с просьбой»; рассказывает о своем докладе в Харьковском историко-филологическом и находках предметов эпохи бронзы, раннего железа, раннего средневековья и славян у г. Чугуева, сел Кочеток и Малиновка.

На протяжении почти 30 лет А.С. Федоровский регулярно сообщал Василию Алексеевичу о своих находках, консультировался, просил литературу.

В 1909 г. В.А. Городцов помогает Федоровскому установить связи с известным ученым-нумизматом Алексеем Васильевичем Орешниковым по поводу монет, найденных в Чернигове (XII–XIV ст.).

Поездка и стажировка А.С. Федоровского в Берлин, Париж и Брюссель по геологии, палеонтологии и антропологии, возможно тоже повлияли на переписку, которая возобновилась практически накануне занятия Харькова Добровольческой Армией. 2 марта 1919 г. он пишет: «читал в этом году курс доисторической археологии в Университете и Высших женских курсах, особенно для меня важны ваши работы, касающиеся Харьковской губернии»; сообщает, что в Харькове создан Ко-

митет по охране памятников искусств и старины, просит устав подобной организации, интересуется судьбой Археологической Комиссии в Москве, с разрешения которой проводятся раскопки, сообщает, что «на лето назначен ряд раскопок, в том числе в Зливах Изюмского уезда, где вами была открыта столь интересная неолитическая мастерская». Однако гражданская смута и бои помешали этому...

В мае 1920 г. А.С. Федоровский пишет, что с 1919 г. заведует археологическим музеем, проводит экскурсии на Донецком городище и просит сообщить, какие материалы имеются в ГИМе с Харьковщины – салтовские вещи, скифские предметы из Богодуховского уезда, неопубликованные рисунки погребений и разрезы курганов, майданов, фотографий половецких «баб». В это время А.С. Федоровский готовит книгу «Археология Слободской Украины».

14 октября 1920 г. Федоровский пишет, «что важнейшими из достигнутых результатов считаю расчленение неолита наших краев на три фазы, открытие славянских поселений 11–12 веков... и богатых готских кладов в Богодуховском уезде... (до 200 предметов)».

В 1924 г. возникает конфликт по поводу периодизации неолита между Н.В. Сибилевым и А.С. Федоровским, хотя, как известно, последний первым ввел в научный оборот данную периодизацию.

В мае 1921 г. В.А. Городцова избирают почетным членом Всеукраинского Комитета охраны памятников искусств и старины по археологическому подотделу. В Москву отправляют студента Николая Редина, сын покойного профессора Егора Кузьмича Редина, который в 1903–1905 гг. в Харькове готовил все коллекции В.А. Городцова для XII и XIII Археологических Съездов, подбирая материалы для опубликования. Возможно, коллекции В.А. Городцова оставались до гражданской войны

в Харьковском университете, где и были разграблены. Интересно, что сегодня в ГИМе, в фондах В.А. Городцова находится примерно четверть того, что было найдено им при раскопках в Изюмском и Бахмутском уездах.

В очередном письме А.С. Федоровский рассказывает: «мы экскурсируем непрерывно и зафиксировано в окрестностях Харькова диаметром 8–10 верст свыше 15 пунктов... доисторической древности. Среди музейных коллекций нашел то орудие, которым по вашему предположению катакомбное племя...копало свои могилы». Скорее всего, А.С. Федоровский «перекоткрыл» предмет из раскопок Городцова.

Летом 1921 г. А.С. Федоровский направляет в Москву и Петербург свою сотрудницу Г.И. Тесленко для осмотра археологических коллекций с Харьковщины для своей книги, где упоминается статья «Доисторические разработки медных руд и металлургия бронзового века в Донском бассейне» (впервые собраны А.С. Федоровским все данные о бахмутских медных рудниках, о кладах бронзовых вещей с сопредельных территорий). Эта работа стала настольной для археологов-бронзовиков на 50 лет вперед, хотя и содержала путанные выводы; утратила свое значение с открытием С. Татариновым 1974–1978 гг. стоянок горняков-металлургов, сезонных жилищ, остатков плавильных сооружений, литейных форм, слитков, разнообразных вещей, срубной культурно-исторической общности (XV–XII ст. до н.э.) в Пилипчатин, Клиновом, Выскривке, Медной Руде, Покровском, Картамыше и других местах.

Через 7 лет, летом 1928 г. А.С. Федоровский пишет письмо о находке в центре г. Харькова кладбищ XVII–XVIII ст.

Записка из архива В.А. Городцова свидетельствует, что в начале 1930-х годов он встречался с Федоровским на кокой-то научной конференции.

Последнее письмо В.А. Городцову было отправлено 24 февраля 1934 г. через Константина Эдуардовича Гриневича, молодого археолога. В нем поистине – признание в любви одного ученого другому. А.С. Федоровский пишет: «прошу принять чувства моей искренней преданности и уважения к вам, как бескорыстному ученому, положившему всю свою жизнь для целей научного изучения, внесшему богатый вклад в сокровищницу археологии России и способствовавшему громадному росту этой области знания. Хотя и не был непосредственным вашим учеником, однако считаю чрезвычайно ценным для себя все то общение – личное и в письмах, которым я имел счастье пользоваться в течении ряда длинных лет со своего студенчества».

А.С. Федоровский умер в 1939 г. после продолжительной болезни.

Список использованных источников и литературы:

1. Косиков В.А. История исследований археологических памятников Донбасса. – Донецк: Истоки, 2001.
2. ГИМ Ф. 431, оп.1, ед. хр. 447, лл. 1-23.

У СВІТІ НОВИН

Ольга Гнезділо

Сторінками архівного життя

07 лютого 2007 р. відбулося розширене засідання колегії Держархіву Харківської області «Про підсумки роботи державних архівних установ Харківської області у 2006 році та їх завдання на 2007 рік» за участю начальників архівних відділів райдержадміністрацій і міськрад області.

З вступною промовою до учасників засідання звернувся голова колегії держархіву області – директор Євгеній Іванович Ріяко. Він ознайомив присутніх з порядком денним колегії, повідомив про перебування у Харкові 11 січня поточного року з одноденним робочим візитом Голови Державного комітету архівів України О.П. Гінзбург, яка зустрілася з колективами держархіву області і Центрального державного архіву науково-технічної документації.

На порядку денному засідання два основних питання: «Підсумки роботи Держархіву Харківської області, державних архівних установ області у 2006 році» (доповідач – заступник директора Держархіву Харківської області Л.М. Момот) і «Проблеми забезпечення збереженості документів у Держархіві Харківської області» (доповідач – заступник директора Держархіву Харківської області Л.М. Юдіна).

В обговоренні зазначених доповідей взяли участь:

– начальник відділу формування НАФ та діловодства Держархіву Харківської області Л.О. Михасен-

Доповідає заступник директора
Держархіву Харківської області Л.М. Момот

ко («Формування НАФ в архівних установах області та проблеми забезпечення збереженості документів в архівних відділах райдержадміністрацій та міськрад області»);

– начальник архівного відділу Харківської міської ради М.А. Чернов («Робота архівного відділу Харківської міської ради щодо прийому та зберігання документів»);

– начальник відділу довідкового апарату та обліку документів Держархіву Харківської області Л.Є. Пантелєєва («Проблеми складання паспортів архівних підрозділів райдержадміністрацій та міськрад Харківської області»);

– начальник архівного відділу Лозівської райдержадміністрації Л.О. Фурман («Порядок розробки та затвердження «Цін на роботи (послуги), що виконуються архівним відділом Лозівської райдержадміністрації Харківської області на договірних засадах»);

– начальник архівного відділу Шевченківської райдержадміністрації А.М. Булига («Використання архівних документів

Виступає начальник архівного відділу Шевченківської райдержадміністрації А.М. Булига

прикладі Шевченківської райдержадміністрації»;

– начальник відділу забезпечення збереженості документів Держархіву Харківської області Л.А. Чачія («Підсумки роботи відділу забезпечення збереженості документів Держархіву Харківської області за 2006 рік та плани на 2007 рік»);

– начальник відділу організації та координації архівної справи Держархіву Харківської області О.С. Гнезділо («Стан охорони праці в Держархіві

Виступає начальник архівного відділу Лозівської райдержадміністрації Л.О. Фурман

Харківської області в 2006 році та завдання на 2007 рік»).

Колегія Держархіву Харківської області відзначила, що діяльність державних архівних установ у 2006 р. була спрямована, передусім, на забезпечення збереженості документів НАФ; зросли обсяги інформаційного використання документів НАФ, публікацій у пресі, активізувалася виставкова діяльність; держархівом області систематично проводилися перевірки діяльності архівних відділів райдержадміністрацій. Визначено пріоритетні напрями в роботі архівних установ області на 2007 рік та намічено шляхи їх вирішення.

Колегія також відзначила низку проблем, що стримують розвиток архівної справи в Харківській області й прийняла відповідні рішення щодо організації роботи архівних установ області.

Наприкінці засідання директор Держархіву Харківської області Є.І. Ріжко ознайомив присутніх з першим випуском нового видання Держархіву Харківської області «Харківський архівіст» і запросив до співпраці начальників архівних відділів райдержадміністрацій та міськрад області, а також пообіцяв, що один із наступних випусків інформаційного видання буде присвячений роботі архівної служби районів та міськрад області.

Після закінчення роботи колегії всі її учасники та працівники Держархіву Харківської області відвідали виставку «Розсекречена пам'ять», яку підготували працівники УСНБУ в Харківській області за документами, що знаходяться на зберіганні у сховищах управління (експозиція розміщена у виставковому залі АТ «Концерн АВЕК і Ко»).

На виставці були представлені фотознімки і документи з фондів СБУ, які характеризували «Дві правди» голодомору – з боку партійного керівництва, широкого заго-

лу і самих постраждалих. Також відвідувачам виставки демонструвалася документальна хроніка тих років.

Крім жаклих наслідків голодомору 1932-1933 рр. матеріали СБУ ілюстрували також опір селянства грабіжницьким хлібозаготівлям.

Організатори виставки тепло зустріли гостей і організували для них цікаву і детальну екскурсію.

21 лютого 2007 р., під час проведення круглого столу «Харківщина вчора, сьогодні, завтра», в Харківському національному університеті ім. В.Н. Каразіна пройшла спільна виставка Музею історії університету і Держархіву Харківської області, присвячена 75-річчю заснування Харківської області.

З документами Держархіву Харківської області, які були представлені на виставці, ознайомилися учасники круглого столу на чолі з головою Харківської обласної ради В.В. Салигіним та ректором ХНУ ім. В.Н. Каразіна В.С. Бакіровим.

Виставка висвітлювалася у ЗМІ (новини телеканалів: «7 канал», «Simon», «Обласне телебачення»). Представники архіву надали інтерв'ю журналістам обласного і республіканського радіо щодо представлених документів.

Виставка визвала жвавий інтерес учасників круглого столу і гостей, які її відвідали, тому було прийнято рішення продовжити експонування виставки безпосередньо в архіві.

23 лютого 2007 р. головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Держархіву Харківської області Н.М. Харченко надала інтерв'ю журналісту телевізійного каналу «Інтер» щодо документів окупаційного періоду, які знаходяться на зберіганні в архіві.

На відзначення 75-річчя утворення Харківської області начальник та головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Держархіву Харківської області надали інтерв'ю ЗМІ про документи з історії Харківської області, що знаходяться на зберіганні в архіві

26 лютого 2007 р. – журналісту Харківських телевізійних каналів «S-TET» та «Фаворит». Сюжет вийшов в ефір 26-27 лютого 2007 року в «Новинах»;

27 лютого 2007 р. – кореспонденту Національного українського інформаційного агентства при Кабінеті Міністрів України; журналісту радіо «ЕРА-ФМ» (сюжет вийшов в ефір 27 лютого 2007 року); журналісту газети «Об'єктивно» (інтерв'ю опубліковано 28 лютого 2007 року).

28 березня року 2007 р. відділом формування НАФ та діловодства Держархіву Харківської області, за активною участю працівників відділу інформації та використання документів архів, проведений семінар-практикум з працівниками, відповідальними за роботу архівних підрозділів промислових підприємств, науково-дослідних інститутів та вищих навчальних закладів щодо вивчення законодавчої та нормативно-правової бази організації роботи архівних підрозділів, вимог до складання зведеної номенклатури справ, проведення попередньої експертизи цінності документів та передавання документів НАФ на подальше зберігання до державного архіву.

З метою закріплення теоретичних знань з учасниками семінару-практикуму проведено практичні заняття зі складання історичних довідок, описів справ та уточнення статей номенклатур справ.

29 березня 2007 р. відбулося розширене засідання колегії Держархіву Харківської області, в якому взяли участь працівники відділів архіву, які працюють з архівними документами.

З доповіддю «Проблема збереження Національного архівного фонду як проблема загальнонаціонального рівня та шляхи її вирішення» виступила заступник директора держархіву області Л.М. Юдіна.

Вона також зосередила увагу присутніх на основних статтях Закону

Начальник відділу забезпечення збереженості документів Держархіву Харківської області Л.А. Чачія

першого кварталу 2007 року.

В обговоренні доповіді взяли участь начальник відділу забезпечення збереженості документів Л.А. Чачія, начальник відділу документів громадських організацій М.І. Плахотніков, начальник відділу господарського відділу Г.В. Іванський, начальник відділу організації та координації архівної справи О.С. Гнезділо і

України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення протидії незаконному обігу архівних документів» та заходах з посилення забезпечення збереженості документів і охоронного режиму приміщень держархіву області, проведених останнім упродовж 2006 року –

Завідувач відділу документів громадських організацій Держархіву Харківської області М.І. Плахотніков

головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Н.М. Харченко.

З доповіддю про стан роботи відділу інформації та використання документів із зверненнями громадян та заплановані заходи щодо посилення забезпечення вчасного і всебічного розгляду звертань громадян й оперативного вирішення порушених проблем виступила начальник відділу інформації та використання документів Т.В. Чернявська.

Колегія відзначила, що діяльність Держархіву Харківської області у 2006 році – першому кварталі 2007 року була спрямована, передусім, на покращення забезпечення збереженості документів НАФ та посилення охоронного режиму приміщень архіву: прийнято заходи щодо забезпечення протипожежної безпеки в архівосховищах та дотримання належного температурно-вологісного режиму; вказано на необхідність посилення контролю за дотриманням терміну повернення архівних справ, виданих у тимчасове користування за межі архіву, користувачам до читальних залів та співробітникам до робочих кімнат.

Робота держархіву області із зверненнями громадян виконується задовільно.

Для покращення роботи в цьому напрямі заплановано запровадити регулярну підготовку і публікацію у ЗМІ і на сайті Держархіву Харківської області інформації про місцезнаходження документів, відомостей про архівні установи м. Харкова, які зберігають документи соціально-правового характеру та ін.

Разом з тим, у діяльності держархіву області залишається низка проблем та недоліків, і, перш за все, – проблема збільшення площ.

30 березня 2007 р., під час проведення круглого столу «Бекетівські читання» до 145-річчя від дня народження академіка архітектури О.М. Бекетова, у Музейному

комплексі Харківської національної академії міського господарства відкрилася спільна виставка Центрального державного науково-технічного архіву України і Держархіву Харківської області, присвячена життю та діяльності академіка. На виставці були представлені документи з фондів Держархіву Харківської області, які раніше не експонувалися.

10 квітня 2007 р. в Держархіві Харківської області пройшов одноденний тематичний семінар з підвищення кваліфікації для начальників архівних відділів райдержадміністрацій та міськрад Харківської області, які були призначені на цю посаду впродовж останніх 3-х років.

Програма семінару включала наступні питання:

1. Порядок складання номенклатур справ.
2. Основні вимоги при складанні описів справ та історичної довідки.
3. Методичні рекомендації щодо складання паспорту архівного відділу.
4. Основні положення Інструкції про порядок обліку, зберігання і використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави.
5. Складання звіту про стан та обсяг документів НАФ, що зберігаються в архівних підрозділах підприємств, установ і організацій.
6. Основні вимоги щодо оформлення довідок соціально-правового характеру.

10 квітня 2007 р. головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Держархіву Харківської області М.І. Ельксініт дала інтерв'ю кореспонденту МГ «Объектив» про роботу стола довідок. Того ж дня на харківському телеканалі «Сімон» сюжет вийшов в ефір.

3 16 по 27 квітня 2007 р. у місті Києві, на базі Інституту підвищення кваліфікації керівних кадрів при Національній академії Державного управління при Президенті України пройшли навчання заступники директора Держархіву Харківської області Л.М. Момот та Л.М. Юдіна.

08 травня 2007 р. розпорядженням голови Харківської облдержадміністрації А.Б. Авакова призначено нового директора Держархіву Харківської області Л.М. Момот. До вступу на посаду директора архіву Людмила Михайлівна працювала в Держархіві Харківської області 26 років, три останні – обіймала посаду заступника директора архіву. Керівник області особисто представив нового директора колективу, привітав Людмилу Михайлівну з новим призначенням і відзначив, що обласна державна адміністрація сприятиме розвитку архівної справи в області.

Доповідає начальник відділу організації та координації архівної справи Держархіву Харківської області О.С. Гнезділо

12 травня 2007 р. в конференц-залі Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна відбулася міжнародна конференція «Формування історичної пам'яті: Польща і Україна», в якій взяли участь працівники Держархіву Харківської області – начальник відділу О.С. Гнезділо,

Генеральний консул Республіки Польща в Харкові Гжегож Серочинський

головні спеціалісти Н.В. Скрипникова, Н.М. Харченко та провідний методист І.В. Тарасова. Вони виступили з доповідями за темами, що базуються на документах Держархіву Харківської області.

З вітальним словом до учасників конференції звернувся генеральний консул Республіки Польща в Харкові Гжегож Серочинський.

Під час роботи конференції на виставці «Архівні документи розповідають» експонувалися копії архівних документів з фондів Держархіву Харківської області з історії польської діаспори у м. Харкові.

3 16 по 24 травня 2007 р. на базі Держархіву Харківської області пройшли науково-виробничу практику студенти 3-го курсу історичного факультету Східноукраїнської філії Міжнародного Соломонова університету.

21-23 травня 2007 р. в Науково-дослідному інституті астрономії Харківського національного університе-

ту ім. В.Н. Каразіна пройшла Міжнародна меморіальна наукова конференція, присвячена 110-річчю від дня народження академіка Отто Людвіговича Струве (1897-1963). 21 травня 2007 року, під час роботи конференції, відбулося відкриття Музею історії астрономії.

Держархів Харківської області надав для експонування на виставці в зазначений музей документи про О.Л. Струве та академіка М.П. Барабашова з особового архівного фонду М.П. Барабашова. В новинах на харківських телеканалах «АТБК» та «Р-1» в ефір вийшли сюжети про згадану конференцію.

22-23 травня 2007 р. працівники Держархіву Харківської області – завідувач відділу виготовлення копій та реставрації документів Н.В. Король та провідний економіст сектору бухгалтерського обліку Н.М. Застела взяли участь (на запрошення Генеалогічного товариства Юти, США) у міні-семінарі з питань створення цифрових копій документів генеалогічного характеру. Міні-семінар пройшов у м. Києві на базі Центрального

державного історичного архіву України.

23 травня 2007 р. в актовому залі Харківської наукової бібліотеки ім. В.Г. Короленка з нагоди 150-річчя від народження Д.І. Багалія відбулися ювілейні наукові читання «Академік Дмитро Іванович Багалій і бібліотечна справа України», в яких взяла участь начальник відділу організації та координації архівної справи Держархіву Харківської області О.С. Гнезділо. Вона виступила з доповіддю «Автографи Д.І. Багалія в фондах Державного архіву Харківської області».

25 травня 2007 р. на запрошення деканату історичного факультету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна начальник відділу організації та координації архівної справи Держархіву Харківської області О.С. Гнезділо та головний спеціаліст відділу Т.В. Іванська взяли участь у святкуванні «Дня історика». Вони передали вітання історикам від своїх колег – працівників Держархіву Харківської області.

31 травня 2007 р. відбулося чергове засідання колегії Держархіву Харківської області.

Директор архіву Л.М. Момот коротко доповіла присутнім про стан справ в архіві та освітила основні проблемні питання, які стоять перед колективом, та заплановані шляхи щодо їх вирішення.

З результатами перевірок діяльності архівних відділів Дергачівської, Печенізької, Нововодолазької, Харківської райдержадміністрацій та Харківської міськради учасників колегії ознайомила начальник відділу формування НАФ та діловодства Л.О. Михасенко.

З доповіддю про стан підготовки путівника Держархіву Харківської області виступила начальник відділу організації та координації архівної справи

О.С. Гнезділо.

Підсумки діяльності робочої групи зі створення реєстру фондів меморіального характеру (голодомор 1932-1933 рр. в Україні) підвела начальник відділу довідкового апарату та обліку документів Л.Є.Пантелєєва.

Завідувач відділу виготовлення копій та реставрації документів Н.В. Король виступила з інформацією про стан роботи зі створення цифрових копій на документи генеалогічного характеру (згідно договору між Генеалогічним товариством Юти, США та Держархівом Харківської області.

У СВІТІ НОВИН

Любов Чачія

Запрошуємо розділити радість

За період моєї роботи у читальному залі Державного архіву Харківської області (далі – ДАХО), з 1995 по 2006 рр., мені пощастило спілкуватися із значною кількістю як вітчизняних, так і іноземних дослідників.

Тематика їх досліджень була настільки різноманітною, що інколи доводилося витратити багато часу для підборки документів, які б максимально розкривали суть кожного з них.

Досить часто на думку приходять дослідники, які більшість свого вільного часу проводили у читальних залах архіву, досконало вивчаючи документальні джерела, й такі, що довго в архіві не затримувалися.

Цікавою є історія дослідника з Франції – Еріка Онобля, вчителя історії та географії середньої паризької школи, члена комуністичної партії, який упродовж 1995-2006 рр. працював над дисертаційним дослідженням «Комунарський рух в Україні періоду 1919-1935 рр. (на прикладі Харківської області)».

Направлення на проведення дисертаційного дослідження в Україні він одержав від Паризької школи вищих досліджень у галузі суспільних наук.

Згадується, як ще молодим та соромливим хлопцем Ерік Онобль вперше завітав до читального залу ДАХО. Сталось це 1995 року. Присемне враження тоді на молодого науковця справила колишній директор архіву

В.В. Резнікова, яка в співбесіді з ним проявила свій професіоналізм та доброзичливе ставлення.

Для мене співпраця з Еріком Оноблем виявилася також досить приємною та цікавою.

Співпрацюючи з ним, я розуміла, що поруч – люди на наполеглива, працююча та цілеспрямована. Його дослідження не замикалися лише на роботі з документальними матеріалами, зосередженими в ДАХО; він досить багато уваги приділяв безпосередньому спілкуванню з очевидцями комунарського руху та колишніми комунарами; проводив соціологічні дослідження, з повагою ставлячись до історії нашої країни та людей, про яких згадував у своїх чисельних роботах.

Результатом багаторічної співпраці французького науковця з державним архівом області став успішний захист першим у 2007 році дисертаційного дослідження на тему: «Комунарський рух в Україні періоду 1919-1935 рр. (на прикладі Харківської області)», яке одержало позитивні відгуки з боку як вітчизняних, так і іноземних опонентів.

Для нас, архівістів, визнання роботи Еріка Онобля – особистий успіх, коли ти розумієш, що є частиною цього успіху, маєш до нього безпосереднє відношення.

Слова вдячності співробітникам ДАХО (В.В. Резніковій, нині – головному науковому співробітнику ДАХО, Л.А. Чачії, нині – начальнику відділу забезпечення збереженості документів архіву та Л.П. Добреді, колишньому методисту ДАХО) Ерік Онобль адресував на перших сторінках свого дисертаційного дослідження.

Перші сторінки кандидатської дисертації Еріка Онобля:

*École des Hautes Études en Sciences Sociales
(EHESS-Paris)
Formation doctorale « Histoire et civilisation »,
Centre d'Études sur des mondes Russe, Caucasiens
Et Centre-européen (CERCEC)*

« **Le communisme tout de suite !** »,

**Le mouvement des
communes en
Ukraine soviétique
(région de Kharkiv),
de 1919 à 1935.**

Thèse de doctorat d'Histoire présentée par

Éric AUNOBLE

Directrice de recherche :

Mme Jutta SCHERRER

2007

Remerciements :

- À Arsène, Sveta, Dima et Kostia Vichnevski ainsi qu'à toute leur famille, pour leur hospitalité jamais démentie, leur amitié et bien plus encore,
- À Inna Balda, pour son regard de citoyenne du monde sur l'Ukraine,
- À Andreï, Sergueï et les autres pour la commune qu'ils défendent toujours,
- Au personnel des Archives et bibliothèques de Kharkiv, Soumy et Kyïv grâce auxquels le chercheur travaille dans les meilleures conditions (avec une reconnaissance particulière pour Viktoriia Viktorovna Reznikova, Lioubov Anatolevna et Larissa Polikarpovna aux Archives d'État de Kharkiv),
- À Leonid Heller, André Kourkov, Constantin Sigov pour le temps qu'ils m'ont accordé et l'intérêt de leurs propos,
- À Denis Berger, Bruno Doiry, Carolline Gallien et Carole Sigman pour leurs patientes lectures et leurs précieux conseils qui m'ont aidé à améliorer ce travail (les faiblesses restant de ma responsabilité),
- À Colette-France Ausnoble qui a toujours été là quand il le fallait.

Illustration de couverture : assiette décorative ukrainienne au motif de l'Étoile nationale, « Il n'est pas de souvenir suprême, ni dion, ni César » - Oshkiper, vers 1915 ; reproduit dans : Vladimir TOLSTOÏ - dir. -, art ukrainien antique, 1917-1927, Éditions du Regard, Paris, 1989, p. 145.

ПІДВИЩУЄМО СВІЙ ПРОФЕСІЙНИЙ РІВЕНЬ

Лариса Юдіна

На курсах підвищення кваліфікації

З 16 по 27 квітня 2007 р. в місті Києві, на базі Інституту підвищення кваліфікації керівних кадрів при Національній академії Державного управління при Президенті України, пройшли навчання заступники директора Держархіву Харківської області Л.М. Момот та Л. М. Юдіна.

Навчання відкрила директор Інституту, д.політ. наук., проф. В.А. Гошовська.

У рамках роботи курсів піднімалися актуальні питання політичної, соціально-економічної, культурної

сфер життєдіяльності української держави; пройшли мовні семінари (культура ділового українського мовлення та вдосконалення володіння англійською мовою) та тематичні зустрічі з профільних питань; практичні заняття з використання Інтернет-ресурсів у державному управлінні, консультації тощо.

18 квітня 2007 р. на зустрічі із заступником Голови Державного комітету архівів України (далі – ДКАУ) К.Є. Новохатським та начальником управління формування та зберігання Національного архівного фонду ДКАУ С.В. Сельченковою слухачі курсів обмінялися досвідом роботи з питань діяльності архівних установ щодо реалізації державної політики в сфері архівної справи.

19 квітня 2007 р. відбулися тематичні зустрічі з першим заступником Голови ДКАУ, д.і.н., проф. Г.В. Боряком («Пріоритетні проекти та перспективні напрями діяльності архівних установ в інформаційній сфері»), начальником управління інформації та міжнародного співробітництва ДКАУ, д.і.н. Г.В. Папакінім («Ін-

формаційна діяльність державних архівних установ») і начальником відділу міжнародного співробітництва та європейської інтеграції ДКАУ Ю.А. Прилепішевою («Стан та перспективи міжнародної діяльності державних архівних установ»).

24 квітня 2007 р. слухачі курсів (представники архівної галузі) відвідали Державний центр збереження документів Національного архівного фонду (директор Л.В. Терещук) та ПП «Архівні інформаційні системи» (директор К.А. Віслобоков), що розташовані на вул. Солом'янській, 24. Директори вищезазначених установ познайомили присутніх із новітніми інформаційними технологіями: мікрофільмуючою камерою Zeutschel Omnia OK-401 та професійним сканером Zeutschel OS8000,

створеним для швидкого та якісного копіювання архівних та бібліотечних ресурсів, а Олександра Базинюк, керівник відділу архівних систем компанії MacHOUSE (м. Київ), надала повну інформацію щодо можливих поставок крупних комплексів для сканування та мікрофільмування архівних документів.

27 квітня 2007 р. заступник Голови ДКАУ К.Є. Новахатський вручив слухачам курсів свідчення та побажав плідної праці із застосуванням на місцях набутих знань.

Наталія Король

Новий час, нові вимоги

З січня 2007 р. в Державному архіві Харківської області (далі – ДАХО) тривають роботи зі створення цифрових копій документів генеалогічного характеру згідно з договором, укладеним між Генеалогічним Товариством Юти (США), далі – Товариство та ДАХО.

Враховуючи стрімкий розвиток наукових досягнень у галузі оцифровування документів, представники Товариства організували в м. Києві, на базі Центрального державного історичного архіву України, дводенний семінар-практикум (22-23 травня 2007 р.), на якому зібрали операторів з міст Києва, Одеси та Харкова.

ДАХО на семінарі-практикумі представляли завідувач відділу виготовлення копій та реставрації документів Н.В. Король і провідний економіст сектору бухгалтерського обліку Н.М. Застела.

Семінар-практикум переслідував мету навчити операторів користуватися новою програмою аудиторської перевірки оцифрованої продукції та на підставі її коректувати продукцію, повернуту на доопрацювання.

За наявності вищевказаної програми, до відправки готової продукції до Salt Lake City, оператори зможуть на місцях здійснювати оперативне її перевіряння на відповідність якості європейським стандартам.

Зміна вимог щодо якості виконання робіт зі створення цифрових копій документів генеалогічного характеру вплинула на її швидкість.

З метою досягнення чіткості зображення документів із слабо контрастним, згасаючим текстом, у процесі фотографування операторам дозволено самостійно здійснювати переміщення цифрової камери, що, дійсно, вплине на термін виготовлення цифрової копії: він значно збільшиться.

НАУКОВО-ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА СТУДЕНТІВ

Лариса Юдіна

Науково-виробнича практика студентів на базі Державного архіву Харківської області

Традиційним напрямом діяльності Державного архіву Харківської області (далі – ДАХО) упродовж багатьох років залишається проведення науково-виробничої практики для студентської молоді історичних факультетів Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, Харківської державної академії культури та Східноукраїнської філії Міжнародного Соломонова університету.

Практика, як правило, складається з двох етапів: теоретичного та практичного. Перший передбачає знайомство з історією держархіву області, його функціями, структурою, змістом та складом документів; другий – оволодіння студентами певними практичними навиками в роботі з профільних напрямів діяльності держархіву області.

Основними видами архівної роботи, до якої залучена студентська молодь упродовж періоду практики, є: створення та вдосконалення науково-довідкового апарату до документів архіву, їх каталогізація, розробка картотеки, тематична розробка фондів, звіряння текстів статей з оригіналами документів, підконтрольне виконання запитів соціально-правового характеру, підготовка документів до видавання користувачам (виїмка-підкладка

справ, оформлення картки-замінника одиниці зберігання, нумерування аркушів у справах; за необхідності – їх перенумерування; перевірка кількості аркушів у справі та оформлення аркуша-засвідчувача справи), написання та наклеювання ярликів на коробки тощо.

З 16 по 24 травня 2007 р. на базі держархіву області пройшли науково-виробничу практику студенти 3-го курсу історичного факультету Східноукраїнської філії Міжнародного Соломонова університету.

В перший день практики головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Н.М. Харченко провела для студентів лекцію з історії ДАХО та ознайомчу екскурсію по архіву; заступник директора архіву Л.М. Юдіна – установчу зустріч, на якій визначилися з розподілом студентів по відділах архіву для подальшого проходження науково-виробничої практики.

Враховуючи, що за період практики студенти проявили високий рівень працьовитості, сумлінне ставлення до роботи та відповідальність, керівництво ДАХО направило на ім'я директора Східноукраїнської філії Міжнародного Соломонова університету Б.С. Елькіна листа з подякою.

По закінченні практики студенти 3-го курсу історичного факультету Східноукраїнської філії Міжнародного Соломонова університету охоче погодилися поділитися своїми думками на сторінках науково-інформаційного видання «Харківський архівіст» щодо перебування на науково-виробничій практиці в ДАХО.

АРХІВ ОЧИМА СТУДЕНТІВ

Максим Жибарев

Любое занятие для человека – это приобретение опыта, тем более, если это занятие связано с работой над юридическими или историческими документами.

Научно-производственная практика, проходившая на базе Государственного архива Харьковской области, дала мне возможность расширить свой кругозор и вплотную приблизиться к работе архивиста.

Занимаясь тематической разработкой фонда советского периода Ф.Р-5696 «Областной отдел строительства и архитектуры Харьковского облисполкома», я пересмотрел страницы почти семидесяти дел и изучил массу интересных документов: акты государственной приемки детских садов-ясель, школ, административных зданий, банков, общежитий, жилых домов; решения районных советов об утверждении актов приемки в эксплуатацию Государственной приемной комиссией; акты рабочей комиссии о приеме законченных строительством зданий и сооружений; перечни актов скрытых работ, недоделок и технической документации; карточки учета руководящих работников, осуществляющих строительство; исполнительные схемы (чертежи), переписку.

Наличие значительного количества документов в деле изменило мое представление о самом процессе строительства, показав, что он довольно серьезен и длителен.

В этом контексте также важно отметить, что бурное строительство, осуществляемое в Харьковской облас-

ти в период 1968-1969 годов, к сожалению, не сравнить с сегодняшним днем, если брать во внимание областные центры и сельскую местность.

Работая рядом со специалистами архивного дела, я убедился, что они выполняют очень важную миссию, направленную на сохранение документального исторического наследия и на его активное использование, что мне, как будущему историку, очень близко и понятно.

В архиве я получил огромное удовольствие от работы с ценными документами и от общения с интересными людьми, патриотами своего дела.

Слова благодарности выражаю всем сотрудникам архива и в частности, главному специалисту отдела справочного аппарата и учета документов Натальи Вадимовне Скрыпниковой.

Бондаренко Наталия, Демченко Оксана, Шеховцова Ольга

После окончания 3-го курса мы проходили практику в Государственном архиве Харьковской области, где узнали много нового и интересного.

Нас поразило то, что в архиве сохранена история не одного поколения: метрические книги и ревизских сказки, автографы великих людей – композитора Глинки, архитектора Бекетова, рисунки и фотографии знаменитого русского генерала Скалона, дворянские родословные книги, исторические материалы промышленных предприятий, учебных заведений.

За время практики мы осознали, что хранение исторических документов – это работа сложная и ответственная, требующая внимания, физических усилий и добросовестного к ней отношения.

Мы благодарны работникам отдела сохранности документов архива за оказанное внимание, полученные

знания и навыки, которые помогут нам в овладении нашей будущей профессии.

Васильева Мария, Депутат Евгения, Лаптева Анна, Ладик Александр

Искренняя благодарность администрации Государственного архива Харьковской области за предоставленную возможность прохождения научно-производственной практики, в процессе которой мы познакомились с такими тонкостями и деталями архивной работы, о которых не прочтешь в учебнике и которые, несомненно, помогут нам в будущей специализации.

Нас окружал сплоченный коллектив и теплая, дружеская атмосфера внутри него. Особо хочется отметить дежурных по зданию, которые ведут четкий контроль за посещениями архива и никогда не остаются равнодушными к его посетителям.

В первый день практики нас познакомили с историей архива, провели экскурсию, в процессе которой рассказали много интересного и увлекательного о фондах архива и о содержащейся в них информации. Особое впечатление произвели

фотографии начала XX столетия и дела фонда №40 «Харьковская духовная консистория». Мы впервые в жизни увидели «закулисную» работу архивистов

и смогли прикоснуться к оригиналам исторических документов, прослушать информацию об их хранении и реставрации.

Практику проходили в отделе документов общественных организаций под руководством заведующего Н.И. Плахотникова, который создал нам комфортные условия работы и вел четкий контроль за ее исполнением. Николай Иванович также показал нам системы, обеспечивающие нормальное функционирование здания.

Особое спасибо архивисту I категории отдела А.А. Алябьевой, которая обучила нас тонкостям работы архивиста, познакомила с системой размещения фондов, научила ориентироваться в поиске документов, готовить дела к выдаче, оформлять и наклеивать ярлыки на коробки.

В подведении итога практики можно смело

Архівіст I категорії відділу документів громадських організацій Держархіву Харківської області А.А. Аляб'єва

Зліва направо: М.І. Плехотніков, студентка 3-го курсу історичного факультету Східноукраїнської філії Міжнародного Соломонова університету Лантсва Ганна

отметить, что она оказалась не монотонной рутинной, а познавательной экскурсией в мир прошлого, оставившего свой след на бумаге.

Зліва направо: провідні архівісти відділу забезпечення збереженості документів Держархіву Харківської області О.П. Фартушна, Н.Ю. Дюканова та студент 3-го курсу історичного факультету Східноукраїнської філії Міжнародного Соломонова університету Горобей Богдан

Богдан Горобей

15 мая 2007 года у нас, студентов 3-го курса Восточноукраинской филии Международного Соломонова университета, началась научно-производственная практика в Государственном архиве Харьковской области, где на ознакомительной лекции нам рассказали много интересного об истории создания архива, его современной структуре, принципах работы каждого отдела, познакомили с правилами пользования документами, условиями их хранения.

Я проходил практику в отделе обеспечения сохранности документов архива под руководством его замечательных сотрудников Н.Ю. Дюкановой и Е.П. Фартушной, которые научили меня выполнять заказы для исследователей: оформлять карточки-заместители дел, производить выемку и подкладку дел, проверять наличие листов в деле.

Перелистывая страницы дел, я все больше убеждался в их уникальности и неповторимости. Каждое дело – это шедевр, достойный не только внимания, но и бережного, чуткого к нему отношения. В нем присутствует дух определенной эпохи, определенного этапа истории. Приходилось сталкиваться с документами (бланки, письма, указы) царской эпохи. А какие удивительные почтовые марки обнаруживал я в делах!

Для себя я сделал вывод, что работа хранителя фондов очень интересна, но в то же время и очень сложна. За день приходится подкладывать и изымать с полок стеллажей массу документов, а это нелегкий труд, который ложится на плечи прекрасной и хрупкой половины человечества – наших милых женщин. Хотелось бы, чтоб и зарплата у них была достойной, и условия работы краше, и, конечно же, чтоб всегда они оставались в почете.

С уважением и благодарностью

ДОВІДКОВО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ФОНД

Ірина Тарасова

Про стан методичного кабінету в Державному архіві Харківської області

Інформаційне забезпечення основних напрямів діяльності архіву здійснює служба науково-технічної інформації (далі – СНТІ).

У Держархіві Харківської області виконання функцій СНТІ покладено на провідного методиста відділу організації та координації архівної справи, в обов'язки якого входять: поповнення, зберігання та облік довідково-інформаційного фонду (далі – ДІФ); систематизація та видача його матеріалів для ознайомлення та застосування в роботі; регулярне інформування працівників архіву про нові надходження методичної літератури тощо.

На сьогодні провідним методистом держархіву області проведена певна робота з упорядкування картотеки, довідкової літератури, вдосконалення науково-довідкового апарату до методичної літератури та перевіряння наявності її примірників.

Для підвищення ефективності роботи з ДІФ, оперативного пошуку і швидкого створення бібліографічних карток провідним методистом держархіву області в практику роботи запроваджується програма віртуальної картотеки «Cardfile», за допомогою якої створюється віртуальна база карток нових надходжень: з вересня 2006 р. створено більш 100 бібліографічних наймену-

вань. Планується переведення у віртуальний формат усіх зареєстрованих примірників. З цією метою підготовлено проект Інструкції по застосуванню програми «Cardfile» для роботи з ДІФ та створення, за необхідності, інших видів картотек.

В Інструкції описані загальні принципи і конкретні прийоми роботи з електронним додатком «Cardfile», наведені засоби створення та роботи з файлами картотек, редагування та роздрукування віртуальних карток; описані методи організації різних систематичних і алфавітних картотек, прийоми оперативного пошуку за файлом.

Переведення всього ДІФ держархіву області у віртуальний формат дозволить уточнити й удосконалити тематичну обробку робочої картотеки та полегшити роботу з довідковою літературою.

Однак збільшенню ефективності роботи з методкабінетом заважають певні труднощі: за умови відсутності належного фінансування держархів області упродовж декількох років не проводить закупівлю спеціальної літератури; система тематичного шифрування ведеться за рубрикаторм, виданим ще 1983 р. З виникненням нових напрямів у документознавстві та архівознавстві, наприклад, комп'ютерного діловодства, окремі пункти рубрикатора застаріли й потребують перегляду та вдосконалення. На жаль, нового рубрикатора з довідково-інформаційної літератури на сьогодні не існує.

Методичний кабінет держархіву області частково поповнюється новими методичними матеріалами, надісланими Державним комітетом архівів України, Українським науково-дослідним інститутом архівної справи та документознавства та Харківською обласною державною адміністрацією. Важливим в цьому контексті залишаються можливості доступу та користуванням Інтернет-ресурсами.

ДО ЮВІЛЕЙНИХ ДАТ

Юлія Гунько

Шміт Федір Іванович (з нагоди ювілею)

З 15 травня 2007 року виповнилося 130 років з дня народження професора Харківського університету, академіка АН УРСР, історика-мистецтвознавця Федора (Карл-Ернестовича) Шміта.

Народився Федір Іванович у Петербурзі. Початкову освіту одержав у класичній гімназії св. Катерини, яку закінчив 1894 р. [1, с. 7].

1900 р. Ф.І. Шміт закінчив історико-філологічний факультет Петербурзького університету і на два роки (без стипендії) залишився при кафедрі історії та теорії мистецтва для підготовки до викладацької діяльності.

1 липня 1901 року він став професорським стипендіатом константинопольського Російського археологічного товариства та зайнявся вивченням фресок і мозаїк XIV ст. церкви Спасителя в колишньому монастирі Хори в Константинополі [1, с. 13].

У 1904 р. Ф.І. Шміт одержав посаду штатного викладача латинської мови та класного наставника гімназії ім. Олександра; водночас він працює над магістерською дисертацією.

З 14 липня 1908 року Федір Іванович обіймає посаду вченого секретаря Російського археологічного інституту і переїжджає до Константинополя.

Восени 1912 р. він покидає Константинополь та разом з родиною переїжджає до м. Харкова, де очолює кафедру теорії та історії мистецтва історико-філологічного факультету Харківського університету і музей витончених мистецтв і старожитностей; одночасно викладає на Вищих жіночих курсах та в Вищому образотворчому училищі.

Лекції Ф.І. Шміта з історії мистецтва народів стародавнього Сходу, балканських країн та історії візантійського християнського мистецтва охоплювали значне коло мистецтвознавчих тем. Його доповіді здобули великої популярності й часто супроводжувалися аплодисментами.

На початку ХХ ст. харківська аудиторія вимагала від науковця не лише лекцій з теорії мистецтва; її цікавив процес історичного розвитку та причини виникнення художніх течій [2, с. 234].

Як блискучий знавець мистецтва античності, Візантії та епохи відродження Ф.І. Шміт продовжив у Харківському університеті науковий напрямок, розпочатий істориком мистецтвознавства, професором Харківського університету Є.К. Редіним, і зайнявся дослідженням проблем мистецької творчості. Харківська гуманітарна школа відповідала художнім та естетичним уявленням молодого професора, допомагаючи розкритися його здібностям.

Теорія циклічного розвитку мистецтва, яка зароджувалась в м. Харкові, принесла Федору Івановичу широку популярність. Саме тут розкриваються його інтереси до психології образотворчого мистецтва, мистецтвознавства, дитячого малюнка, історії мистецтва України, проблем охорони пам'яток мистецтва та старовини й археології.

Лютнева революція 1917 р. та політичні події наступних років призводять до глибоких змін в житті всієї країни і Харківського університету, його викла-

дачів та студентів. У цей період вчений працює дуже плідно: видає 3 книги, 1 брошуру, опубліковує 6 статей. У двох номерах журналу «Внешкольное просвещение» за 1918 рік з'являється його стаття «О психологии малювания», яка пізніше виходить окремою брошурою.

На початку 1920 р. в Харківському губвиконкомі Ф.І. Шміт разом з учнями засновує музей дитячого художнього мистецтва, де проголошуються доповіді, читаються лекції та проходять спеціальні виставки.

У 1919-1920 рр. Ф.І. Шміт стає деканом історико-філологічного факультету Харківського університету.

7 грудня 1920 року на підставі звинувачення в написанні «Звернення професорів півдня Росії до вчених Заходу» із закликом активно підтримувати Добровольчу армію, його на особистій квартирі по вул. Епархіальній, 14 заарештовує Губчека [3].

Звернення, про яке йдеться, ніде не друкувалось: вчені вважали його «легковесним фельетоном». Однак слідчі розшукали екземпляр звернення й сфабрикували звинувачення.

Таким чином, Ф.І. Шміт та 10 професорів харківських вищих учбових закладів разом з іншими представниками інтелігенції предстали перед Ревтрибуналом, вирок якого – 3 роки громадських примусових робіт з позбавленням волі. З урахуванням того, що вирок вважався умовним, Ф.І. Шміта направили для робіт за спеціальністю [4].

У 1921 р. Федір Іванович переїжджає до Києва, де його обирають дійсним членом Всеукраїнської академії наук (ВУАН). Тут він повністю віддається науковій та науково-організаційній роботі.

З 1921 по 1924 рр. – працює головою Археологічної комісії і Археологічного комітету АН УРСР, директором Київського археологічного інституту; з 1921 р. – академіком АН УРСР.

З 1924 р. Ф.І. Шміт працює в Ленінграді; упродовж 1924-1930 рр. очолює Російського інституту історії мистецтв у м. Ленінграді.

26 листопада 1933 року Ф.І. Шміт заарештований ОГПУ і засуджений до п'яти років концтаборів, які потім замінено засланням до м. Акмолінська на той же термін [1, с. 144].

20 серпня 1937 року його заарештовують в м. Ташкенті, а 5 листопада 1937 року «трійка» при НКВС УзСРР засуджує до вищої міри покарання.

В 1956 р. Федора Івановича Шміта реабілітовано по смертно [1, с. 174].

Федір Іванович Шміт – кавалер російських орденів св. Анни III ст. і св. Станіслава III ст.; автор робіт: «Мистецтво давньої Русі-України», «Мистецтво – його психологія, його стилістика, його еволюція», «Психологія малювання», «Мистецтво як предмет навчання», «Пам'ятки староруського мистецтва».

Список використаної літератури

1. В.А. Афанасьев. Федор Иванович Шмит. – К: Нак. Думка, 1992. – 216 с.
2. Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна за 200 років / В.С. Бакіров, В.М. Духопельников та ін. – Х.: Фоліо, 2004. – 750 с.
3. Комуніст (Харків), орган ЦК КП(б)У. – 1 травня 1921.
4. Комуніст (Харків), орган ЦК КП(б)У. – 5 травня 1921.

Наталія Харченко

Перелік основних ювілейних та пам'ятних дат, пов'язаних з Харківщиною, на друге півріччя 2007 року

Липень

1967 р. – створений Харківський інститут громадського харчування (нині – Харківська державна академія технологій організації харчування)

20 липня 1927 р. – делегатами IV Всеукраїнського з'їзду будівельників закладений клуб будівельників (Палац культури будівельників ім. Горького)

25 липня 1907 р. – народився Клебанов Дмитро Львович, український композитор, заслужений діяч мистецтв УРСР

Серпень

1977 р. – зданий в експлуатацію Палац спорту у м. Харкові

4 серпня 1932 р. – постановою президії ВУЦВК створені Дзержинська та Червонозаводська районні ради м. Харкова

Вересень

2 вересня 1937 р. – постановою президії ЦВК УРСР створена Сталінська (нині – Московська) районна рада м. Харкова

26 вересня 1932 р. – народився Сокальський Петро Петрович, український композитор, музично-громадський діяч, фольклорист

Жовтень

10 жовтня 1922 р. – народився Епштейн Аркадій Ісакович, доктор історичних наук, професор, голова Харківської організації спілки архівістів України

10 жовтня 1932 р. – у м. Харкові в Українському фізико-технічному інституті вперше в СРСР було здійснено розщеплення ядра атома літія

19 жовтня 1907 р. – народився Піхтовніков Ростислав Вячеславович, доктор технічних наук, вчений у галузі обробки металів тиском, педагог

Листопад

1927 р. – відкрито стадіон «Металіст» у м. Харкові

1 листопада 1962 р. – у м. Харкові народився мільйонний житель, Юрій Марущак

2 листопада 1952 р. – відбулося відкриття нового залізничного вокзалу «Харків-Пасажирський»

5 листопада 1947 р. – зданий в експлуатацію Харківський підшипниковий завод

6 листопада 1932 р. – відбулося урочисте відкриття Палацу культури залізничників

7 листопада 1857 р. – народився Багалій Дмитро Іванович, український історик і громадський діяч, професор, академік, 1906-1910 рр. – ректор Харківського університету, член президії, віце-президент АН УСРР

8 листопада 1862 р. – народився Краснов Андрій Миколайович, ботанік, географ, мандрівник, професор Харківського університету

21 листопада 1867 р. – народився Синцов Дмитро Матвійович, український математик, академік АН УРСР, заслужений діяч науки УРСР, директор науково-дослідного інституту математики, механіки Харківського університету

Грудень

3 грудня 1722 р. – народився Сковорода Григорій Савич, український просвітител, філософ, поет

31 грудня 1877 р. – народився Хоткевич Гнат Мартинович, український письменник, актор, музикознавець, режисер, бандурист, композитор.

Відомості про авторів

Гнезділо Ольга Сергіївна – начальник відділу організації та координації архівної справи Держархіву Харківської області

Гулько Юлія Павлівна – головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Держархіву Харківської області

Дерев'яко Ірина – художник декоративного мистецтва м. Харків.

Євтушенко Людмила Яківна – начальник відділу кадрової та режимно-секретної роботи Держархіву Харківської області

Зайцев Борис Петрович – к.і.н., доцент Харківського Національного університету ім. В.Н. Каразіна

Коптева Ольга Сергіївна – провідний архівіст відділу формування НАФ та діловодства Держархіву Харківської області

Король Наталія Володимирівна – завідувач відділу виготовлення копій та реставрації документів Держархіву Харківської області

Михасенко Любов Олександрівна – начальник відділу формування НАФ та діловодства Держархіву Харківської області

Парамонов Андрій Федорович – директор приватного музею міської садиби

Тарасова Ірина Володимирівна – провідний методист відділу організації та координації архівної справи Держархіву Харківської області

Чачія Любов Анатоліївна – начальник відділу забезпечення збереженості документів Держархіву Харківської області

Чернявська Тетяна Василівна – начальник відділу інформації та використання документів Держархіву Харківської області

Юдіна Лариса Миколаївна – к.і.н., заступник директора Держархіву Харківської області.

Харківський архівіст: Науково-інформаційний вісник. - Х., 2007. - Вип. 2. - 104 с.

Черговий випуск «Харківського архівіста» містить публікації з історії, теорії та практики архівної справи, діловодства та краєзнавства.

Для архівістів, студентів-істориків, наукових співробітників, усіх, хто цікавиться архівознавством, діловодством та історією рідного краю.

Підписано до друку 4 липня 2007 г. Формат 60х84/16. Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура Petersburg. Ум. друк. арк. 6,5. Наклад 250 прим. Передрук матеріалів допускається тільки з дозволу редакції вісника.

Надруковано у типографії «РОМАРТ»
Харків, Краснодарський в'їзд, 32
тел. (057) 759-42-10

Думка автора статей може не співпадати з думкою редколегії.

Матеріали не повертаються та не рецензуються.